

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

**KATEDRA SOCIOLOGIE, ANDRAGOGIKY A KULTURNÍ
ANTROPOLOGIE**

Velká rodina, aneb co znamená mít 3 či více dětí.

Bakalářská práce

Obor studia: Sociologie/Andragogika

Autor: Adéla Hrušková

Vedoucí práce: doc. PhDr. Dana Sýkorová, Ph.D.

Olomouc 2022

Prohlašuji, že jsem bakalářskou diplomovou práci na téma „*Velká rodina, aneb co znamená mít 3 či více dětí.*“ vypracovala samostatně a uvedla v ní veškerou literaturu a ostatní zdroje, které jsem použila.

V Olomouci dne

Podpis

Poděkování

Mé poděkování patří všem účastníkům výzkumu, kteří se ochotně a poctivě zapojili do výzkumného šetření a umožnili, tak vznik této práce. Především tímto děkuji paní docentce PhDr. Daně Sýkorové, Ph.D. za konzultace, odborné vedení a cenné rady při psaní bakalářské práce.

Anotace

Jméno a příjmení:	<i>Adéla Hrušková</i>
Katedra:	Katedra sociologie, andragogiky a kulturní antropologie
Obor studia:	<i>Sociologie/Andragogika</i>
Obor obhajoby práce:	<i>Sociologie</i>
Vedoucí práce:	<i>doc. PhDr. Dana Sýkorová, Ph.D.</i>
Rok obhajoby:	2022

Název práce:	Velká rodina, aneb co znamená mít 3 či více dětí.
Anotace práce:	Bakalářská práce se zaměřuje na rodiny se třemi a více nezletilými dětmi. Věnuje se zejména základním oblastem rodinného života (finanční a materiální situaci, péči a výchově dětí, rodinným vztahům). V rámci těchto oblastí byly identifikovány pozitivní/negativní důsledky početnější rodiny a způsoby, jimiž rodiče fungování rodiny zajišťují.
Klíčová slova:	Rodina, vícedětnost, rodinné a pracovní role, vztahy v rodině, rodičovství, příjmy a výdaje
Title of Thesis:	Large family, or what having three or more children means.
Annotation:	This bachelor thesis focuses on families with three or more children. It focuses mainly on basic areas of family life (financial and material situation, care and upbringing of children, family relationships). Within these areas, positive/negative consequences of a larger family and the ways in which parents ensure the functioning of the family have been identified.

Keywords:	Family, multi-child, family and work roles, family relationships, parenthood, revenues and expenses
Názvy příloh vázaných v práci:	Příloha pro empirickou část
Počet literatury a zdrojů:	16
Rozsah práce:	90 s. (106 381 znaků s mezerami)

Obsah

Úvod	8
Teoretická část.....	10
1. Charakteristika rodiny a rodičovství v pozdně moderní společnosti	10
1.2 Proměny chápání rodiny a rodičovství v pozdně moderní společnosti	10
1.3 Koncepce rodinné politiky v ČR	11
1.3.1 Faktory ovlivňující rozhodnutí mít dítě, resp. určitý počet dětí.....	11
1.3.2 Podpora rodin – rodinná politika	14
1.3.3 Plánovaná opatření na podporu porodnosti a péče o rodinu.....	16
2. Rodiny s nezletilými dětmi ve statistických datech	18
3. Finanční a materiální situace vícedětných rodin	20
3.1 Příjmy	21
3.2 Výdaje.....	22
4. Péče a výchova o děti v kontextu pracovních povinností rodičů	23
4.1 Problematika rodinných a pracovních rolí	23
4.2 Harmonizace pracovních a rodinných rolí	24
4.3 Pomoc prarodičů.....	26
Empirická část	30
5. Metodologie výzkumu.....	30
5.1 Výzkumné otázky v souvislosti s hypotézami a operacionalizací	31
5.2 Výzkumné otázky a k nim vztahující se otázky v dotazníku	39
5.3 Typ výzkumu a technika sběru dat	46
5.4 Předvýzkum	47
5.5 Sběr dat.....	48
5.6 Výběrový statistický soubor.....	49
5.7 Výsledky dotazníkového šetření	54

5.7.1. Finanční situace vícedětné rodiny.....	54
5.7.2 Péče a výchova o děti.....	59
5.7.3 Vztahy v rodině	60
5.7.4 Kombinace pracovních a rodinných rolí.....	64
5.7.5 Rodinné problémy v kontextu vícedětnosti.....	66
Diskuse.....	72
Závěr.....	75
Seznam použitých zdrojů	77
Seznam grafů.....	79
Seznam tabulek	80
Příloha	81

Úvod

V pozdně moderní společnosti se pojetí rodičovství a výchovy dítěte významně změnilo ve své podstatě. Vlivem změny kulturních i společenských hodnot se modifikovalo smýšlení o základních lidských východiscích, mezi kterými je styčným stabilizujícím bodem také rodina.

Založit rodinu a vychovávat děti ke společenskému i vlastnímu životnímu naplnění bylo cílem téměř každého manželství v tradiční společnosti (Možný, 1990). I dnes je předpokladem, že téměř každý pár by si během svého života přál vychovávat děti. V čem je tedy ten podstatný rozdíl? Záslouhou rozvoje medicíny i životního stylu společnosti je rodičovství pouze dobrovolnou etapou životní dráhy. Nejen, že manželé nebo partneři mohou regulovat počet dětí, ale mají také svobodnou volbu rozhodnout se, zda si vůbec přejí počít a vychovávat dítě. Z tohoto důvodu není nijak překvapivým faktem, že rok od roku významně ubývá počet živě narozených dětí a ochota zakládat „velkou rodinu“ (Fučík, Chromková, 2014).

Fenoménem současné doby je vychovávat takový počet dětí, který je schopna rodina nejen uživit, ale také zabezpečit a předat jim důstojný kulturní kapitál. S čímž souvisí také rozličnost preferencí v péči a výchově o dítě podle individuálních zájmů rodičů. Snahou každého rodiče je, aby jeho dítě překonalo hranice v oblastech, kde to on sám nedokázal (např. vyšší vzdělání, prestižní povolání...). Prostředkem k dosažení takových cílů je dostatek času věnovaného potomku a zajištění potřebných podmínek. Čímž se dostáváme k hlavním problémům vícedětnosti, které budou objasněny v následujících kapitolách.

Teoretická část práce se zabývá hlavními oblastmi rodinného života se třemi a více dětmi, kterými jsou finanční a materiální zabezpečení rodiny, kombinace pracovních a rodinných rolí, výchova a péče o děti nebo emocionální stránka vícedětné domácnosti. Současně se snaží ukázat soudobou koncepci rodinné politiky a její důsledky pro rodinný život, včetně východisek vlastního výzkumu zaměřeného na vícedětné domácnosti v ČR.

Empirická výzkumná část prezentuje výsledky vlastního kvantitativního dotazníkového šetření. Jehož cílem bylo zjistit, jaké výhody a nevýhody spojují rodiče s větším počtem dětí v rodině. Výzkumné otázky se zabývají důsledky "vícedětnosti" pro bydlení, finanční a materiální situaci rodiny, jak se větší počet dětí odráží v péči o ně a v jejich výchově, v partnerských vztazích a vztazích rodičů a dětí. Jakými způsoby se rodiče vyrovnávají s nároky na rodičovskou roli v kontextu vícedětné rodiny nebo jak kombinují rodinné a pracovní role.

Teoretická část

1. Charakteristika rodiny a rodičovství v pozdně moderní společnosti

Společnost se v průběhu lidských dějin reformovala a strukturovala do nových podob. Samotný přechod od tradiční k industriální společnosti byl dynamickou změnou, která přetvořila životní podmínky téměř každého jedince. Stěhování z vesnic do měst, rozvoj tovární výroby, specializace dělby práce nebo postavení člověka ve společnosti byly nezvratné reformace, které narušily společenské uspořádání. Vývoj společnosti nevyklučuje svou změnou vznik společenských nejistot a zmatku. Důležitou obranou složkou proti anomickému stavu společnosti se stalo rodinné uspořádání, které chránilo své členy před dezorganizací, ale zároveň umožňovalo samotný společenský rozvoj. Rodina představuje stabilizační prvek společnosti, který pomáhá udržovat rovnováhu a stabilitu. Již v průběhu primární socializace rodina vychovává své potomky k mravní poslušnosti a autoritě. Rodina se stává neformálním kontrolním systémem pro formování společenského člověka = vychovává ho pro společnost. Nakolik moderní společnost ovlivnila samotné rodičovství, je patrné ze statistických výsledků porodnosti. S ustanovením rovnoprávnosti a postavení žen ve společnosti, se nenabízí pouze možnosti studia a kariérního uplatnění, ale také možnost volby vstupu do manželství nebo výchovy dětí, tedy mění se pohled na samotné rodičovství (Možný, 2006).

1.2 Proměny chápání rodiny a rodičovství v pozdně moderní společnosti

Představa rodiny jako společenské jistoty neustále přetrvává, jako stabilní bod společnosti, ale modifikuje se pod vlivem sociálně-kulturních hodnot společnosti. Na rodinu již není nutně pohlíženo, jako na manželský pár s dětmi. Podle výzkumu „Vývoje názoru na manželství a partnerství v letech 2003-2017 se snižuje podle respondentů potřeba výchovy dítěte v manželském svazku. Lze předpokládat, že příčinou nárůstů mimomanželských dětí je

přesvědčení, že pokud žijí partneři v jedné domácnosti, na výchovu dítěte to má stejný vliv, jako by ho vychovával sezdaný pár. Na nesezdané partnery nepohlíží společnost ve větší míře, jako na nevhodné nebo na méně vážené rodiče (Kolektiv autorů, 2019, [9]). Rodinu stále chápeme jako bezpečné útočiště, které chrání své členy před okolním světem, poskytuje péči, citové vazby a zábavu. Ale s rozvojem individualizace jedince, svobodnou volbou jednání nastal postupný zlom v chápání rodinné autority a jejího vlivu, způsobený slabým mezigeneračním přenosem. S klesajícím vlivem náboženských dogmat, dochází čím dál častěji k rozvodovosti nebo opakovaným manželstvím. Hodnotu celoživotního manželství pohltila celá řada problémů vznikajících z krátkodobé známosti nebo přitažlivosti před vstupem do svazku. Manželské páry stále považují za životní naplnění narození a výchovu potomků. Avšak pro ženu je výchova dětí na mateřské dovolené pouze časově omezenou etapou. Jeden z faktorů poklesu porodnosti je kariérní dráha partnerů. Ženy si nemohou dovolit na delší dobu opustit pracovní prostředí z ekonomických i profesních důvodů. Muži jsou považováni za bezdětné, přestože děti mají, zatímco i na bezdětné ženy je pohlíženo jako na budoucí matky. Rozpor mezi pracovními a rodinnými rolemi vyvolává napětí, které je příčinou vzniku ménědětnosti nebo i dobrovolné bezdětnosti (Možný, 2006).

1.3 Koncepce rodinné politiky v ČR

Cílem koncepce rodinné politiky je pružně a efektivně reagovat na vývojové společenské trendy, které se vytvářejí vlivem demografické přeměny obyvatelstva. Mezi hlavní současné trendy koncepce rodinné politiky z roku 2019 se řadí nízká porodnost, stárnutí populace, změna struktury rodin, vyšší podíl kvalifikovanosti u žen, různá zaměstnanost u žen a mužů, relativní i absolutní chudoba (Revue pro sociální politiku a výzkum, 2019).

1.3.1 Faktory ovlivňující rozhodnutí mít dítě, resp. určitý počet dětí

Podle výzkumu pohybu obyvatelstva v roce 2020 byla úroveň plodnosti 1,71 na 1 ženu dítěte, což značí nedostatečnou přímou reprodukci. V roce 2020 byla zaznamenána nejvyšší převaha zemřelých nad počtem narozených. Důvodem úbytku narozených dětí je nárůst průměrného věku prvorodiček, který se vyšplhal na

30,2 let. Zakládání rodin v pozdějším věku z důvodu kariérních preferencí, zdravotních důvodů vede ke snížení možnosti porodit a vychovávat další potomky. S problémem neplodnosti se v ČR léčí až 20 % párů v reprodukčním věku. Ale ani nárůst úspěšně provedené asistované reprodukce nemůže vyvážit stav přirozené reprodukce vyžadující hodnotu 2,1 (ČSÚ, 2020).

Prostřednictvím výsledků Sčítání lidu 2021 je patrný nárůst seniorů, tzv. lidí ve věkové kategorii 65+ a to 20,4 %, oproti minulému sčítání lidu jejich počet vzrostl o 4,4 %. Výsledky sčítání naproti tomu odhalily, že počet dětí do 14 let se odhaduje na 16,1 % z celé populace. S trendem stárnutí populace souvisí nízká porodnost, tedy tzv. stárnutí populace. (ČSÚ, 2021).

Snižující se podíl partnerů vychovávající děti mimo manželství je patrný i z pohybu obyvatelstva v roce 2020, kdy počet dětí narozených mimo manželství vykazoval relativní četnost 48,5 %. Nízká sňatečnost může být následkem pozdního odkládání vstupu do manželství. Tento trend lze pozorovat nejen u mladších generací, které jsou statisticky méně početné vzhledem k aktuálnímu vývoji obyvatelstva, ale také napříč staršími generacemi. Kromě nízké sňatečnosti, která tvořila v průměru 25,5 % (možným vlivem pandemické situace), rozvodem skončilo 40,6 % manželství v tomtéž roce 2020. Statistické výsledky z předchozích let vykazují nízkou sňatečnost bez ohledu na vedlejší vlivy současné doby, a zároveň potvrzují vysokou rozvodovost čítající 45-50 %. Pokles úplných rodin je doprovázen nárůstem neúplných rodin, ale i domácností jednotlivců. V neúplné rodině žije okolo 22 % závislých dětí, nejčastěji pouze s matkou, a to až v 80 % případů (ČSÚ, 2020).

S rostoucí vzdělaností žen souvisí také ochota vychovávat určitý počet dětí. Možnost vzdělanostního růstu brání ženám se naplno věnovat mateřským nebo rodinným povinnostem. Mnoho žen odkládá mateřské povinnosti do doby ukončení studia a získání potřebné praxe, což zapříčiňuje, že již nestihnou porodit a vychovat takový počet dětí, jaký by si samy původně přály.

Mladé ženy jsou oproti mužům dnes nadpolovičně kvalifikované, více než polovina žen pokračuje ve VŠ studiu oproti mužům.

Relativní četnost žen na bakalářském studiu tvoří 54 %, na magisterském studiu 58,5 %, zlom nastává na doktorském studiu, kterého se účastní 47,8 % žen. Důvodem proč, převažují na doktorském studiu muži nad ženami je možná péče o rodinu, pracovní vytíženost nebo frustrace z menšího platového ohodnocení oproti mužům, jež je dáno typem studovaného oboru. (Revue pro sociální politiku a výzkum, 2019).

Rodičovství a péče o děti má významný vliv na kariérní dráhu rodičů. Především na jednoho z rodičů, který zůstává s dětmi na mateřské dovolené, což je více než v 97 % matka. Znamená to pro ženu na mateřské dovolené nejen odklon od pracovních záležitostí na několik let, ale i ztrátu profesních znalostí i dovedností vlivem modernizace a proměny prostředí. Po návratu z mateřské dovolené jsou ženy nuceny mnohdy čelit diskriminačním podmínkám při hledání zaměstnání nebo znovu budovat kariéru od začátku. Od žen, které mají malé děti, se očekává častá absence v práci z důvodu nemoci potomků, školních prázdnin nebo neočekávaného výpadku hlídání. A proto jim může být nabídnuta podřadná pozice, přestože jejich kvalifikace by jim umožňovala kariérní posun (Bičáková, Kalíšková, 2015). Podle průzkumů ženy považují služby pro předškolní děti za nedostatečné, rovněž chybí na trhu nabídka flexibilních míst s pružnou pracovní dobou nebo sdílená pracovní uplatnění (Revue pro sociální politiku a výzkum).

Rozhodování ohledně počtu potomků, které rodina bude vychovávat má primární příčiny v materiálním zabezpečení rodiny. S každým dalším členem rodiny se snižují čisté příjmy na osobu. Je stanovený předpoklad, že jedno dítě stojí rodiny více než 2 miliony korun do doby jeho plnoletosti. ČR je považována za jednu ze zemí, u které je ohrožení příjmů chudobou i samotná chudoba rodin na velmi nízké úrovni. Přesto rodiny se 3 a více dětmi, samoživitelé s dětmi pocítují existenční ohrožení. Tvrdá chudoba ohrožuje domácnosti, která mají po zaplacení všech nákladů pro své hospodaření částku nižší, než je jejich životní minimum. Podle socioekonomických výzkumů jsou tvrdou chudobou ohroženy i další generace rodiny, jež vyrůstají v daných sociálních podmínkách. Jedná se o jedince sociálně vyloučené ze společnosti a kritizované za

životní postoje. V mnohých případech se jedná o rodiny, kde nepracuje alespoň jeden z rodičů, není zde vyloučena ani pracovní neschopnost obou rodičů a později i jejich potomků. V ČR se hranici chudoby nevyhýbají ani pracující lidé se základním vzděláním, kdy jejich příjmy těžce pokrývají nezbytné životní náklady. V praxi to znamená, že jim nezbyvají potřebné finance k hrazení školních pomůcek nebo oblečení, obuvi pro děti. Alarmujícím stav vykazuje také počet exekucí z důvodu platební neschopnosti rodin hradit půjčky a úvěry (Kolektiv autorů, 2019, [9]). V přepočtu každá čtvrtá domácnost v ČR je zatížena nějakým dluhem a každá 11 není schopna svůj úvěr hradit (Revue pro sociální politiku a výzkum, 2019).

1.3.2 Podpora rodin – rodinná politika

Rozhodnutí, zda mít dítě, může být ovlivněno také zárukami zabezpečení rodiny, které poskytuje státní sociální politika, Ministerstva práce a sociálních věcí České republiky. Zvláště pro potenciální rodiče s vyššími ekonomickými výdaji je tento typ pomoci klíčový. Mezi nejčastější dávky státní sociální podpory se řadí přímá finanční podpora, kdy rodiče obdrží konkrétní částku podle právního ustanovení a typu sociální dávky.

Přímá finanční podpora – sociální dávky

Po narození dítěte má matka nárok na 28 týdnů mateřské dovolené, (popřípadě 37 týdnů při narození vícero dětí). Po uplynutí stanovené lhůty nastupuje na rodičovskou dovolenou, která končí zpravidla ve 3 letech dítěte (pozdější ukončení rodičovské dovolené tvoří výjimku, sjednanou se zaměstnavatelem - tzv. neplacené volno, které končí ve 4 letech dítěte). Stát přispívá rodinám s předškolními dětmi poskytováním peněžité pomoci v mateřství (včetně otcovské poporodní péče, otcovské dovolené) a nepojistnými dávkami (rodičovský příspěvek). Příspěvek peněžité pomoci v mateřství je odvozen od výše příjmů matky/otce před narozením dítěte, tak aby nebyl ohrožen životní standard rodiny. Oproti tomu výše rodičovského příspěvku je závislá na délce jeho čerpání a ustanovením podmínek státu. Denní vyměřovací základ je možné určit pouze rodiči, který minimálně rok před nástupem na mateřskou dovolenou pracoval a zároveň odváděl zdravotní a

sociální pojištění. Pro osoby, které nelze zahrnout do této kategorie, jako jsou studenti, nezaměstnaní, OSVČ je vyměřen státní sociální příspěvek. Přestože rodiny pobírají tento typ příspěvku, v mnoha případech si nejsou schopni udržet podobnou životní úroveň, jakou měli před narozením dětí. Rodičovský příspěvek neslouží jako náhrada za příjem matky/otce, ale pouze jako příspěvek na péči o dítě. Přesto jsou mnohé rodiny nuceny čerpat tento příspěvek, z důvodu nedostatečnosti předškolních služeb a stěžejních možností pracovat v zaměstnání, ve kterém by se dal koordinovat pracovní i rodinný život (Höhne, 2008).

Dalším benefitem, který stát poskytuje sociálně slabším rodinám je **porodné**, které se vyplácí jednorázově, a to u prvního dítěte částkou 13 000 Kč a u druhého dítěte částkou 10 000 Kč. Podmínkou k dosažení sociální dávky je prokázání rodiny, že čistý příjem domácnosti je nižší než 2,7násobek životního minima (MPSV, 2021).

Nejvýznamnější testovací dávkou, na kterou dosahuje nejvyšší počet občanů ČR je **sociální přídavek** na dítě, vyplácený za účelem zlepšení životní úrovně a zaopatření potřeb nezletilých dětí. Výše přídavku se odvíjí od příjmu domácnosti a věku dítěte. Nárok na přídavek vzniká v rodině nezletilého dítěte, kde příjem domácnosti je nižší než 3,4násobek životního minima (MPSV, 2021).

Výše přídavku na dítě od července 2021

Věk dítěte	Základní sazba	Zvýšená výměra
0–6 let	630 Kč (dříve 500 Kč)	1130 Kč (dříve 800 Kč)
6–15 let	770 Kč (dříve 610 Kč)	1270 Kč (dříve 910 Kč)

Tabulka 1: Výše přídavku na dítě od července 2021

Zdroj: MPSV

K dalším sociálním dávkám patří také **příspěvek na bydlení**, který pomáhá vyrovnávat náklady na bydlení nízkopříjmovým rodinám, ale i samostatným jedincům (Höhne, 2006). Nárok na příspěvek vzniká vlastníku bytu, osobě, která využívá byt na základě věcného břemene, podnájemci, vlastníku stavby, jestliže jeho náklady na bydlení přesahují 30 % (na území hlavního města Prahy 35 % čistého příjmu rodiny a zároveň příjem rodiny není vyšší než částka normativních nákladů na bydlení (MPSV, 2021).

Mezi další finanční opatření státu na podporu rodin s dětmi se řadí **nepřímá finanční podpora rodin** – daňová opatření. „Základním principem daňové podpory rodin je zajistit soběstačnost rodiny vzhledem k co možná nejmenší závislosti na sociálních dávkách a ponechat více finančních prostředků přímo v rodinném rozpočtu“ (HÖHNE:2006:15). Daňové uplatnění slevy na dítě může využít pouze jeden z rodičů, jehož příjem za minulý kalendářní rok přesáhl minimálně 6násobek měsíčního platu, pro rok 2021 se jednalo o ustanovenou částku na 91 200 Kč. Zároveň musí vyživované dítě bydlet v jedné domácnosti s rodičem, který uplatňuje slevu na dani. U dítěte se statusem zdravotně postižené osoby ZTP/P je daňové zvýhodnění 2x větší, daňové zvýhodnění se liší také podle věku handicapovaného dítěte, z důvodu specifických potřeb (MPSV, 2021).

Daňové zvýhodnění na dítě 2021

Druh slevy	Roční	Měsíční
Sleva na první dítě	15 204 Kč	1267 Kč
Sleva na druhé dítě	19 404 Kč	1617 Kč
Sleva na třetí a každé další dítě	24 204 Kč	2017 Kč

Tabulka 2: Daňové zvýhodnění na dítě 2021

Zdroj: MPSV

1.3.3 Plánovaná opatření na podporu porodnosti a péče o rodinu
Koncepce státní rodinné politiky se zabývá nejen aktuálním stavem porodnosti a rodinným zabezpečením, ale také plánovanými

změnami ke zlepšení stavu porodnosti, které povedou k výchově většího počtu dětí. Opatření vychází z aktuálních rodinných problémů a důvodů proč rodiny odkládají narození potomka nebo potíží spojených se zabezpečením rodiny v různých směrech. Mezi současné problémy, které výrazně ovlivňují zakládání rodin nebo narození dalšího dítěte, patří nejistota v oblasti bydlení nebo zabezpečení péče o dítě v předškolním věku. V lokalitách s menším počtem mateřských škol hrozí možnost, že starší dítě matky na mateřské dovolené nemusí být do předškolní instituce přijato z důvodu nedostatku volných míst, což může omezit předškolní vzdělání dítěte i skupinovou socializaci. Mezi opatření zvolená na podporu současné rodinné politiky patří (Revue pro sociální politiku a výzkum, 2019):

- 1) **Rozšíření finanční podpory dostupného, sociálního a nájemního bydlení** pro rodiny s více dětmi a možného mezigeneračního bydlení. S čímž souvisí také zvýšení dostupnosti úvěru na bydlení pro mladé páry, nastavení splátek pro různé věkové skupiny, i ve velkých městech, kde se ceny nemovitostí pohybují ve vyšších cenových relacích.
- 2) **Rozšíření mateřských školek, zájmových kroužků, dětských organizací** by mělo významně ulehčit rodičům nástup do zaměstnání. Předškolní státní instituce by měli přijmout co největší počet i 3letých dětí.
- 3) **Rozšíření kapacity v zařízeních péče pro děti v nejmladším věku**, zejména zlepšit a zvýšit počet poskytovaných služeb i péče v jeslích, prostřednictvím více kvalifikovaného personálu.
- 4) **Podpora částečných úvazků**, sdílených míst, které by mohly zastávat i matky na rodičovské dovolené, aniž by během péče o děti ztratily přehled v kariérní sféře. Jedná se o snahu motivovat zaměstnavatele k tvorbě flexibilních míst, která by umožňovala snadnější kombinaci pracovních a rodinných rolí.
- 5) **Podpora preventivních a podpůrných plánů pro rodiny s dětmi**, zejména se jedná o vytvoření programů, které by pomáhaly usměrňovat konflikty ve vícedětných rodinách, navazovat pozitivní rodinné klima a sblížovaly rodinu jako celek. Rovněž se jedná o

snahu podpořit rodinné akce a výlety, ulehčit rodinám finančně na vstupném, vícedětné rodiny jsou často znevýhodňovány oproti rodinám se dvěma dětmi. Dalším bodem týkajícím se této tematiky je zapojování většího množství rodičů z vícedětných rodin do diskusního fóra, z důvodu celostátní osvěty. Bez znalosti konkrétních problémových situací a nedostatků, kterými rodinná politika v ČR disponuje, není možná aktualizace ani modernizace. Problémy vícedětných rodin se nemusí vztahovat pouze k finanční situaci, ale také k partnerským krizím a častějšímu pracovnímu vyhoření. Strach ze selhání nebo neschopnosti zabezpečit rodinu pocituje stále větší počet vícedětných rodin.

6) Podpora udržení a zkvalitnění poporodní péče, snahou je zachovat dosavadní a standardy a zároveň modernizovat služby ke spokojenosti rodiček – častější návštěvy partnera, dětí, zajištění většího soukromí, včetně rozšíření porodních center.

7) Zvýšení efektivity vymáhání alimentů a výživného se zejména projeví v pomoci samoživitelům udržet dítěti životní standard, na který je zvyklé. Primární motivací je smírný rozvod/rozchod rodičů a vymezení výživného, v případě, že tato dohoda není dodržována, může hrozit rodiči, který si neplní své povinnosti nejen ztráta privilegií, jako je zadání rčení zbrojního průkazu, pilotního, lodního průkazu, ale v případě prokázání exekučních sankcí i vstup do herny nebo na sportovní akce (Revue pro sociální politiku a výzkum, 2019).

2. Rodiny s nezletilými dětmi ve statistických datech

V roce 2020 se počet obyvatel České republiky ke konci roku meziročně zvýšil a dosáhl k 10 702 000. Přesto byl zaznamenán třetí pokles v řadě živě narozených dětí v tomto konkrétním časovém období (ČSÚ, 2020).

Počet závislých nezletilých dětí dosáhl k 31. 12. 2020 absolutní hodnoty 1 034 482. Počet živě narozených dětí mimo manželství tvořil podíl 48,5 %, což je téměř rovnovážný stav spolu s předchozím dvěma roky (rok 2019 – 48,2 %, rok 2018 – 48,5 %).

Podle výsledků sčítání lidu od roku 1991, je v následujících letech 2001-2011 vidět výrazný úbytek počtu dětí ve všech stanovených kategoriích. V roce 2021 výrazně roste počet bezdětných domácností, současně také narůstá počet rodin s jedním dítětem. Počet bezdětných domácností a počet rodin vychovávajících pouze jedno dítě je od roku 1991 statisticky nejvyšší. Lze také stanovit mírné zvýšení vícečlenných domácností v roce 2021 oproti sčítání lidu v roce 2011. Podle výzkumu mimomanželsky narozených dětí se první potomek rodí více než nadpoloviční většině svobodných žen. Děti v dalším pořadí narozené mimo manželství se rodí ve větší míře rozvedeným ženám. Dalším statisticky ověřitelným faktem je, že s rostoucím vzděláním žen klesá počet dětí a zároveň se zvedá průměrný věk prvorodiček na 28–31 let (ČSÚ, 2021).

Počet dětí v domácnosti podle Sčítání lidu ve vybraných letech

Rok sčítání	Počet dětí v domácnosti						
	0	1	2	3	4	5	6+
1991	1 297 327	731 442	744 545	149 191	20 095	3 394	1 284
2001	1 475 838	695 654	618 905	99 507	15 271	3 346	1 492
2011	1 508 420	619 070	460 811	97 967	9 018	1 839	742

Tabulka 3: Počet dětí v domácnosti podle Sčítání lidu ve vybraných letech

Zdroj: CZSO

Počet dětí v domácnosti podle Sčítání lidu 2021

Rok sčítání	Počet dětí v domácnosti			
2021	0	1	2	3 a více dětí
	2 995 226	741 231	622 138	137 531

Tabulka 4: Počet dětí v domácnosti podle Sčítání lidu 2021

Zdroj: CZSO

Podle výsledku Sčítání lidu, bytů a domácností v roce 2011 se 3 a více dětné domácnosti sestávali v následující typech domácností. Pod pojmem hospodařící domácnost lze hovořit o členech domácnosti, kteří mají stejné trvalé bydliště, společně se dělí o náklady na bydlení, stravu a péči o děti. Zejména se jedná o složení domácnosti následujících typů.

Domácnost rodinná, tvořená jednou úplnou rodinou, jedná se o soužití manželů nebo neformálního partnerské spolužití – faktická manželství (popř. registrované partnerství) spolu s dětmi. Druhým nejčastějším typem je **domácnost rodinná, tvořená jednou neúplnou rodinou**, jedná se o spolužití jednoho rodiče spolu s dětmi. Dále se jedná o **domácnost rodinnou tvořenou dvěma a více rodinami** nebo **domácnost nerodinnou – vícečlennou**, kdy se jedná o spolužití 2 a více osob, příbuzných i nepříbuzných, jejichž životní náklady jsou odděleny, např. domácnost prarodičů a vnoučat (Víceroď, Kol. autorů, 2019, [10]).

Za závislé dítě v domácnosti je považován potomek do 25 let, který je ekonomicky neaktivní. Sčítání lidu nerozlišuje ve svém statistickém šetření, zda děti žijící v domácnosti jsou společné obou partnerů. V rámci statistického šetření lze stanovit pouze počet úplných a neúplných rodin s dětmi. V úplné rodině, tzv. v manželství nebo faktickém manželství žije 83,5 % rodin s 3 a více dětmi, oproti tomu v neúplné rodině s otcem nebo matkou pouze 16,5 %, z čehož většina dětí je v primární péči matky, a to až z 87,8 % (Víceroď, Kol. autorů, 2019, [10]).

3. Finanční a materiální situace vícedětných rodin

Finanční a materiální stránka domácnosti je považována za jednu z nejobtížněji řešitelnou oblast rodinného života, která zobrazuje schopnost rodiny vycházet se svými příjmy ve vztahu k výdajům. S rostoucími cenami nezbytných životních potřeb, jako jsou například potraviny, hygienické prostředky nebo léčiva se vlivem inflace nezvyšují rovnoměrně příjmy všem členům rodiny, což může mít za následek negativní dopad na hospodaření celé domácnosti.

3.1 Příjmy

Se zvyšujícím se počtem členů domácnosti, na jednu stranu rostou příjmy celé domácnosti, ale také výdaje, čímž se snižuje čistá částka na každého člena rodiny. V posledních letech se příjmy domácnosti zvyšují vlivem nízké nezaměstnanosti, která tvoří v současné době 3,5 %, ale také díky neustále rostoucím platům, daňovým úlevám i celoplošným slevám pro děti a studenty. Přesto disponibilní příjem vícedětné domácnosti je na nižší úrovni než u rodin s méně dětmi. Podstatně lépe jsou na tom manželské páry, kde jsou ekonomicky aktivní oba rodiče nebo u párů, kde převyšuje vyšší vzdělání. Rodiny se 3 a více dětmi jsou nejčastěji **příjemci sociálních dávek**, ale oproti dřívější situaci před rokem 2016, kdy rodiny dosahovaly na kombinaci více státních podpor, dnes již na podporu nedosáhne každý. Kromě toho prakticky vymizela u rodin se 2 dětmi nebo s nejmladším dítětem v předškolním věku. Vícedětné rodiny daleko častěji pobírají testovací dávky – příspěvky na bydlení pobírají až 2x častěji oproti domácnostem s menším počtem dětí. Výjimku netvoří ani rodičovský příspěvek nebo dávky hmotné nouze z důvodu nezaměstnanosti jednoho z rodičů. V celkovém přepočtu poskytovaných sociálních dávek ztratila finanční pomoc státu za posledních 5 let na své intenzitě o 8,3 %. Stát se snaží rodinám poskytnout úlevu na **daních**, aby domácnosti mohly lépe hospodařit s vyšším čistým příjmem a motivovaly rodiče k práci, aniž by jim musely být poskytovány podpory ze státního rozpočtu (Víceroď, Kol. autorů, 2019, [10]).

Půjčkou nebo úvěrem je zatížena každá druhá vícedětná rodina s malými dětmi. Nejčastěji se jedná o **úvěr na bydlení** (hypotéky, stavební spoření atd.), který je splácen rodinami se středními a vyššími příjmy. Domácnosti s nízkými příjmy v současné době již na úvěr ve většině případů nedosáhnou. Výjimku netvoří ani **spotřebitelský úvěr** na pořízení věci dlouhodobé spotřeby, který je nejčastěji využíván na nákup auta, kuchyňských spotřebičů nebo elektrotechniky (*Statistika & My: Magazín českého statistického úřadu, 2021*). Očekávání, že se zvyšujícími příjmy klesá podíl spotřebitelského úvěru, bylo statisticky vyvráceno (úvěr v průměru využívá 22 % domácností s příjmy do 50 000 Kč a 14 % spotřebitelů

s vyšším platem nad 50 000 Kč). Méně často uplatňovaným úvěrem je **půjčka na zajištění běžných potřeb** domácnosti. Většina rodin přijímá v takové situaci mimo bankovní půjčku od přátel nebo rodiny. Mezi další důvody čerpání úvěru vícedětných rodin patří exekuce, insolvence, půjčka na dovolenou, podnikání atd. (Víceroď, Kol. autorů, 2019, [10]).

3.2 Výdaje

Stanovit nakolik jsou rodiny objektivně schopny uspokojovat své materiální potřeby je možné pouze v případě určení schopnosti, jak jsou domácnosti schopné hradit své potřeby z příjmů. Nadpoloviční většina rodin s malými dětmi přiznává, že v určitých obdobích jsou náklady mnohem vyšší než příjmy (např. začátek školního roku). U vícedětných rodin se s problémy hradit výdaje setkává až 70 % domácností, a to i během roku. S výraznějšími problémy hradit náklady se setkávají domácnosti, kde žena nepracuje z důvodu starosti o domácnost nebo stěžejním podmínkám najít ve svém rodinném stavu zaměstnání. Lépe na tom nejsou ani matky samoživitelky, které až z poloviny nejsou schopny poskytnout dětem vše, co potřebují. V průzkumu životních podmínek z roku 2020 uvedly rodiny se 3 a více dětmi za určitou zátěž náklady na bydlení (66,3 %). Nelze však stanovit problémy s hrazením výdajů na bydlení pouze za otázku vícedětných rodin, i domácnosti bez dětí se potýkají s určitou zátěží v oblasti bydlení, a to až v 70,7 %. Domácnosti s více dětmi považují náklady na bydlení za velkou zátěž většinou v případě, že nebydlí ve vlastní nemovitosti, ale pronájmu, jedná se zhruba o 22,1 % rodin (ČSÚ, 2020). Na druhé straně však vícedětné rodiny žijící ve vlastním domě nebo bytě jsou až více než z 50 % zatíženy úvěrovými splátkami, které ale pouze v ojedinělých případech nejsou schopny splácet. Vícedětné rodiny se mnohem častěji dostávají do situace, že nejsou schopny v daném termínu uhradit všechny výdaje, tzv. energetické zálohy, nájemné, úvěrové splátky, platby za telefon, péči nebo nezbytné spotřební výdaje. Mezi náročnější finanční cíl lze zařadit šetření rezerv na „horší časy“, až 43 % vícedětných rodin přiznalo, že by mělo peněžní tíseň u poruchy spotřebičů jako je např. kotel, pračka nebo počítač. Zajímavostí je, že 10,1 % vícedětných rodin by si přálo, ale nemůže si dovolit sušičku, ale auto pouhých 5,8 %. Naopak telefon, počítač,

televize nechybí téměř v žádné domácnosti bez souvislosti s počtem dětí. Za skličující situaci považují vícedětné rodiny s nižšími a středními příjmy otázku dovolené, více než nadpoloviční většina si nemůže dovolit vynaložit takové finanční prostředky, aby svým dětem mohli dopřáli dovolenou mimo domov. Za stěžejní považují také hrazení volnočasových aktivit nebo kroužků (Höhne a kol., 2016).

4. Péče a výchova o děti v kontextu pracovních povinností rodičů

4.1 Problematika rodinných a pracovních rolí

Trh práce očekává od svých zaměstnanců flexibilitu a nevázanost pro vykonávání pracovních činností. Přítomnost 3 a více nezletilých dětí v domácnosti výrazně omezuje alespoň jednoho z rodičů ve výkonu pracovních příležitostí podle očekávání pracovního trhu. Napětí mezi pracovními a rodinnými rolemi, zvláště matek se projevuje statisticky nižší mírou zaměstnanosti žen na pracovním trhu, jelikož péče o děti je specifická v každém věku (Vícírod, Kol. autorů, 2019, [10]). Harmonizace pracovního prostředí není podstatná pouze pro vztahy na pracovišti nebo pracovní výkon, ale také pro klima v domácnosti. Jestliže si rodiče nosí starosti a resty do domácího prostředí negativně to ovlivňuje rodinnou pohodu a pospolitost, např. častější hádky, snížená starostlivost o děti nebo úpadek partnerských vztahů. Mezi diskriminační podmínky pro zaměstnání žen patří častější absence v práci, z důvodu opakovaných nemocí dětí v předškolním věku nebo později potřeba zvýšeného dohledu rodičů na plnění školních povinností dítěte. Zásluhou značně znevýhodněných jedinců v pracovněprávních vztazích se trh rozdělil na **primární** (vysoká legislativní ochrana, nízká flexibilita pracovních míst) a **sekundární** (nízká legislativní ochrana zaměstnanců, vysoká flexibilita pracovních míst). Se vznikem pracovních nejistot se účastníci na pracovním trhu dělí na insiders a outsiders. Zvýšeným rizikem, se kterým se setkávají outsiders, jsou vnucené podmínky smluvních ujednání, zkrácené úvazky nebo i pracovní účasti na šedém trhu s čímž souvisí horší pracovní podmínky, hrozící ztráta zaměstnání a nemožnost

osobního rozvoje. Důvodem, proč se jedinci uchylují na sekundární pracovní trh, je dán kulturním kapitálem, nedostatečnou kvalifikací nebo ztrátou profesního přehledu po rodičovské dovolené. Sekundární sektor ženám umožňuje využít zkrácené pracovní doby, ale neseťká se s kladnou odezvou, jelikož platové ohodnocení je nižší a znemožňuje udržení rodinného standardu (Mitchell, Hamplová eds., 2012). V ČR pracuje na zkrácený úvazek okolo 10-20 % žen oproti tomu v evropských zemích jako je Německo nebo Velká Británie je zkrácená pracovní doba využívána ženami až ze 40 % (Víceroš, Kol. autorů 2019, [10]). Obdobnou nejistotu a obavu ze ztráty zaměstnání pocítují zaměstnanci, kteří mají uzavřenou smlouvu na dobu určitou. Z tohoto pracovněprávního vztahu vyplývá, že zaměstnavatel má volnou ruku k propouštění zaměstnanců po skončení ustanovené doby, aniž by musel plnit jiné smluvní uspořádání. Při výběru, koho ze zaměstnanců, kteří pracují na dobu určitou propustit, často padá volba na matky s dětmi z důvodu již výše zmíněných diskriminačních podmínek (Mitchell, Hamplová eds., 2012).

4.2 Harmonizace pracovních a rodinných rolí

V rodině s více dětmi jsou na rodiče kladeny daleko vyšší nároky (organizační, časové i psychické), než je u méně početných rodin, přesto si téměř polovina rodičů myslí, že svou roli zvládá dobře a bez problémů. Nejvyužívanější strategií zvládání pracovních i rodinných rolí obstarává **dělba práce s partnerem**. V hospodaření domácností můžeme stále pozorovat genderový stereotyp v rozdělení domácích prací. Ženy především pečují o domácnost, např. obstarávají nákupy, vaří a uklízí, muži se ve větší míře věnují opravám a technickým záležitostem. S tímto rozdělení je až 90 % párů spokojeno. Pouze necelých 10 % rodin se domnívá, že nezvládá péči o domácnost a najímá si placené služby. Jedná se o rodiny s vyššími příjmy, které kompenzují náročnost povolání a tím pádem i nedostatek času v této sféře. Oproti tomu je znatelný nesoulad v trávení volného času nebo času vyhrazeného pro sebe, až 64 % pocítuje nedostatek disponibilního času. Nedostatek volného času se neodráží pouze v soukromé sféře jedince, ale i ve výchově dětí. Rodiče přiznávají, že tráví se svými dětmi daleko méně času, než by si přáli kvůli pracovním záležitostem nejen v práci, ale i domácích

záležitostech. Rodiče by si přáli více s dětmi cestovat, chodit na procházky nebo pořádat společné výlety (Víceroď, Kol. autorů, 2019, [10]).

Nedostatek volného času ovlivňuje ve větší míře také partnerské vztahy a jejich uspořádání. Každý rok se průměrně rodí 50 % dětí v mimomanželském svazku. Nicméně u vícedětných rodin je fenomén manželství stále silnou institucí. Mezi páry se 3 a více dětmi převažuje manželské spojení rodičů. Ve výzkumu z roku 2018 vypovědělo až 87 % respondentů tvořící pár, že uzavřelo manželství (Víceroď, Kol. autorů 2019, [10]). Shoda mezi partnery převažuje u párů žijících v manželství. Většinová shoda panuje v názorech na vzdělání potomků a výchovu v případě, že děti pocházejí ze stejného svazku. Znatelný rozpor pocítují páry v pracovním vytížení a rozdělení domácích prací. Spokojenost v partnerském vztahu se příliš neliší u sezdaných a svobodných párů, ale na druhou stranu je pocítován určitý nesoulad ve výchově dětí u zde zmiňovaných skupin. Muži v průměru odcházejí z domova od rodičů, dříve než ženy a jsou zvyklí řídit svou domácnost po určitou dobu sami. Ženy oproti tomu odchází z domova až poté, co začínají žít partnerským životem. S čímž souvisí i názory ve výchově, jelikož matky se ve větší míře snaží předávat svým dětem rodinné tradice a vést je ke spořádanosti, ve které před vstupem do nového života s partnerem žily (Kol. autorů, 2019, [9]).

Rozdělení času mezi rodinné a pracovní povinnosti ovlivňuje vztahovou a emocionální stránku mezi rodiči a dětmi. S rostoucím věkem dětí se mění jejich specifické potřeby a samotná péče o ně. V předškolním věku se vytváří základní společenské návyky, jako je zdravení, stolování, oblékání apod. Rozvoj dětí v tomto směru zastává z větší části rodič, který pečuje o dítě na rodičovské dovolené, ve většině případů matka. V momentě, kdy dítěti začne povinná školní docházka, se péče přesouvá na oba rodiče. Zodpovědnost dítěte ke školním povinnostem v mnoha případech zajišťuje svou autoritou otec. Ale napětí, které nejčastěji vzniká z neplnění školních úkolů nebo studijních výsledků se týká obou rodičů bez výjimky i samotného dítěte. Mezi další problematické oblasti mezi rodiči a dětmi, které způsobují konflikt, patří chování

k sourozencům, způsob trávení volného času (nadměrné hraní na počítači/telefonu) nebo samotná komunikace s rodiči. Za nejméně problematické období se považuje předškolní věk dítěte, kdy dochází pouze k občasným rozepřím mezi sourozenci, které jsou ve většině případů snadno řešitelné. Zlomové období přichází ve školním věku, kdy napětí mezi dítětem, sourozenci i rodiči nezvratně roste. Kromě běžných konfliktů týkajících se školních výsledků, domácích povinností, chování k sourozencům i rodičům se otevírá nová kapitola, kterou je trávení volného času mimo domov. Ve vícedětných rodinách jsou na starší sourozence kladeny vyšší nároky než na děti z méně početných rodin. Povinné hlídání mladších sourozenců místo trávení volného času s vrstevníky je jedním z nejčastějších důvodů konfliktu, jak mezi rodiči, tak i sourozenci. Mladší sourozenci naopak vyjadřují nesouhlas se získáváním oblečení, elektrotechniky nebo sportovního vybavení po starších sourozencích. U vícedětných rodin není ojedinělý ani výskyt závažnějších problémů, jako může být nadměrná konzumace návykových a psychotropních látek. Okolo 30 % vícedětných rodin řešilo rodinné problémy s odborníkem, nejčastěji v pedagogicko-psychologické poradně nebo u psychologa (Víceroď, Kol. autorů 2019, [10]).

4.3 Pomoc prarodičů

Pomoc prarodičů s péčí o děti je jedno z nejocitelnějších řešení při kombinaci pracovních a rodinných rolí rodičů. Mohou pomáhat s udržováním hladkého chodu domácnosti i s péčí o děti. Velká část rodičů se spoléhá na to, že se prarodiče o vnoučata postarají po skončení školních povinností a pomohou jim překlenout časový nesoulad, kdy jsou rodiče v práci. I pro zaměstnavatele je benefitem, pokud matka může zaručit, že v případě potřeby má za sebe doma „náhradu“. V případech společného mezigeneračního bydlení často dochází k samotnému přetěžování prarodičů. Mnoho rodičů si neuvědomuje, že prarodiče o svá vnoučata nemohou pečovat neustále, že mají i své potřeby a činnosti, které musí plnit. S rostoucí životní úrovní a lékařskou péčí se zvyšuje i průměrný věk populace. V současné době se muži průměrně dožívají 78 let, ženy dokonce až 84 let. Od 65 roku věku, většina prarodičů odchází do důchodu, pokud v něm již ze zdravotních nebo jiných důvodů není. Vzniklý

časový prostor většina prarodičů dobrovolně věnuje péči a výchově o svá vnoučata. Nejenže významně pomůžou rodičům dětí, ale čas s vnoučaty pozitivně ovlivňuje psychické zdraví a vitalitu lidí důchodového věku. Není nijak překvapivým faktem, že nejčastější pomoc poskytují s hlídáním matky svým dcerám, naopak je poměrně nezvyklé, že by otcové pečovali o děti svých synů (Mitchell, Hamplová eds., 2012).

Problematiku prarodičovství ovlivňuje několik základních faktorů, a to zdravotní a duševní stav prarodičů, sociální pomoc státu, zaměstnanost žen a mateřská dovolená. Se zvyšujícím se věkem odchodu do důchodu rostou také civilizační nemoci populace. V době ekonomické aktivity může být pro prarodiče obtížné věnovat čas výchově svých vnoučat z důvodu pracovní vyčerpání. Situace se pro mnohé prarodiče nemění ani po odchodu do důchodu, kdy zdravotní problémy mohou být zdrojem obtíží zabraňující dlouhodobému styku s vnoučaty. Podle studie z roku 2009 (Hunk, Buber) se rodiče mnohem častěji obrací na pracující prarodiče než na ty, co již jsou v důchodovém věku. Jednoznačný vztah lze určit mezi ekonomickou aktivitou rodičů a péčí prarodičů. Nejčastěji se s prosbou o pomoc na své rodiče obrací samoživitelé nebo pracující jedinci. Ochotu starat se o vnoučata ovlivňuje také sociální kontext společnosti, nakolik je stát schopen regulovat předškolní péči a mimoškolní zájmové projekty (např. Domy dětí a mládeže). V případě nedostatku místa v mateřských školkách jsou přednostně brány děti starších 3 let. Pokud se vlivem nepříznivé situace dítě nedostane do předškolního zařízení, stává se pomoc prarodičů z jejich strany automatictější, než by to bylo v opačném případě. Podle výzkumu Share z roku 2006 s celodenním hlídáním dětí prarodiči má zkušenost každý 10 rodič v ČR, rovněž zde není obvyklé, aby děti do 3 let hlídal někdo z prarodičů (Mitchell, Hamplová eds., 2012, str.118-119).

Vzdálenost bydliště mezi prarodiči a vnoučaty neovlivňuje ochotu hlídání, ale intenzitu návštěv (Hasmannová, Štípková, 2018). Což ve svém důsledku znamená, že pravidelné hlídání nebo setkávání je velmi omezené, pouze 11 % respondentů z řady prarodičů, se podílí na výchově svých vnoučat a pravidelně překonávají danou

vzdálenost. Nadpoloviční většina párů při stěhování z domova bere v úvahu budoucí pomoc prarodičů, proto při svém rozhodování výběru lokality k životu, volí zásadně bydlení ve stejném městě nebo poblíž. Jaroslava Hasmannová rozdělila typologii prarodičů do 4 podob (2018, str. 59). **1) Intenzivní pečovatelé** se řadí ke skupině, jejíž hlavní motivací je péče o vnoučata, kdy vzdálenost není téměř žádnou překážkou. V denních nebo týdenních intervalech pravidelně navštěvují a pečují o vnoučata z vlastní vůle. Jedná se o 30 % zastoupení, především mladších prarodičů do 65 let. **2) Prarodiče, kteří bydlí v malé vzdálenosti od vnoučat, teoreticky by mohli o ně pečovat, ale dělají to jen občas** z různých důvodů, jako je např. zdravotní stav, špatné vztahy s rodiči, pracovní vytížení nebo rodiče vyhledávají pomoc s hlídáním u někoho jiného. **3) Občasně pečující prarodiče**, kteří se brání intenzivní péči o vnoučata ze stěžejních důvodů, např. vzdálenost, zdravotní stav apod. **4) Prarodiče, kteří se nepodílí na výchově a péči o vnoučata, ale jsou přítomni** se dělí do dvou samostatných skupin. Na prarodiče, kteří udržují s vnoučaty kontakt, ale nikdy se o ně sami nestarají. Jedná se asi o 40 % prarodičů, kteří udržují s vnoučaty kontakt v intervalu jedné návštěvy za týden. Druhou skupinu tvoří prarodiče, kteří mají pro vnoučata pouze okrajovou pozici, jelikož jejich existence je dětem známá, ale neudržují spolu častý kontakt, viz neúplné rodiny.

Obdobně jako si rodiče váží pomoci s péčí a výchovou dětí, zaujímá emocionální podpora od prarodičů stejně důležité místo v životě rodiny. Až 30 % rodin využívá vždy, když je třeba emocionální podpory od vlastních nebo partnerových rodičů. V menší míře pomáhají prarodiče taky s péčí o domácnost nebo půjčkou ve finančních těžkostech. Vzájemná mezigenerační pomoc obsahuje také aktivní zapojení z opačné strany. Mladší generace přispívají seniorům kromě psychické opory, také praktickými činnostmi jako je doprovod k lékaři nebo na úřady, obstarávání nákupu, péči o domácnost a v menší míře pomoc s hygienou a stravou. Nicméně lze konstatovat, že je ve vyšší míře zastoupena pomoc starší generace mladším členům rodiny. Téměř polovina rodičů se domnívá, že pomoc starší generaci, tedy svým nebo partnerovým rodičům, je nadbytečná nebo nepotřebná (Vícírod, Kol. autorů 2019, [10]).

Péče prarodičů není charakteristická pouze výpomocí nebo oporou rodičům s dětmi, ale také mezigeneračním napětím, které téměř u každé druhé rodiny bylo zdrojem konfliktu mezi partnery. Již během primární socializace si dítě vštěpuje základní rodinné tradice nebo zvyklosti, které se můžou v jiných rodinách lišit. S těmito předpoklady poté rodiče zasahují do výchovy vlastních dětí. Rozdíly v názorech na výchovu dětí jsou nejčastějším zdrojem napětí mezi rodiči a prarodiči (Hasmannová, Štípková, 2018).

Výchova většího počtu dětí se projevuje pozitivně i negativně v každé části rodinného života. Ať se jedná o finanční stránku domácnosti a vyšší náklady na hospodaření, náročnost zkoordinovat volný čas alespoň k částečné spokojenosti všech členů rodiny nebo zvládání péče o děti i pracovních povinnosti. Výzkumná část práce se snaží převést získané teoretické poznatky do praxe a porovnat nakolik se shodují se současným stavem vícedětných rodin. Porovnává, nakolik jsou dané oblasti života problematické a které se naopak s narozením třetího potomka výrazně nezměnily.

Empirická část

Pro vícedětné rodiny může být náročnější zajistit uspokojení potřeb svých členů, než pro rodiny s jedním či dvěma dětmi. Otázkou je, zda čelí finančním problémům, obtížím s kombinací rodinných a zaměstnaneckých rolí, s péčí o děti a jejich výchovou, případně problémům v jiných oblastech rodinného života, a jak tyto obtíže překonávají. S větším počtem dětí mohou být spojeny nejen problémy, ale také benefity, „výhody“, co se týče fungování rodiny a uspokojování jistých potřeb rodičů či dětí.

5. Metodologie výzkumu

Cílem výzkumu bylo zjistit, jaké benefity či potíže spojují rodiče s větším počtem dětí v rodině v oblasti ekonomického zajištění rodiny, péče o děti a jejich socializace a rodinných (partnerských a mezigeneračních) vztahů. Jak se rodiče s případnými problémy vyrovnávají, jak zvládají kombinaci pracovních a rodinných povinností.

V souladu s cílem jsem zformulovala hlavní výzkumnou otázku:
Co s sebou nese rodinný život se 3 a více dětmi – jaké benefity či potíže v ekonomickém zajištění rodiny, péči a výchově dětí, v partnerských a mezigeneračních vztazích, v kombinaci rodiny – práce?

Vedlejší výzkumné otázky:

1. Kterých benefitů si rodiče nejvíce cení a které problémy považují za nejtěživější (nejobtížněji řešitelné)?
2. Jakými způsoby zajišťují rodiče fungování rodiny a kombinaci rodinných a pracovních povinností? Kdo či co jim v tom pomáhá?
3. Jak se liší situace rodin (viz VO 1 a 2) z hlediska jejich kompozice (úplné/neúplné), vzdělání rodičů, počtu ekonomicky aktivních členů a počtu dětí?

5.1 Výzkumné otázky v souvislosti s hypotézami a operacionalizací

Kterých benefitů (výhod) „vícedětnosti“ si rodiče nejvíce cení?

Hypotézy:

1. Rodiče vidí ve vícedětnosti, konkrétně ve finanční oblasti nejen těžkosti, ale také výhody.
2. Rodiče vidí nejčastěji přínos „vícedětnosti“ v oblasti výchovy dětí, konkrétně vedení ke skromnosti, pracovitosti, vzájemné pomoci.
 - 3.1 Rodiče často vidí přínos vícedětnosti v oblasti rodinných vztahů, konkrétně v oblasti souladu v partnerských vztazích.
 - 3.2 Rodiče ve větší míře považují vzájemné partnerské vztahy za spíše kladné, vztahy mezi dětmi také za spíše kladné a mezigenerační vztahy za spíše kladné nebo spíše záporné v kontextu vícedětnosti.
4. Rodiče vícedětných rodin spíše souhlasí s tvrzením, že velká rodina má stmelující vliv na rodinné příslušníky.
5. Rodiče vícedětných ve většině případů stojí za tvrzením, že zvládání pracovních povinností někdy jde dohromady, někdy ne a jsou s tím spojené větší nebo menší problémy v kontextu vícedětnosti.

Operacionalizace hypotéz:

Benefity (přínos) „vícedětnosti“:

Oblasti:

1. Finanční situace v kontextu vícedětnosti: schopnost hradit nezbytné i doplňkové výdaje (rekreace, volnočasové aktivity...), příjmy vícedětné rodiny (soc. dávky, příspěvky na děti, daňové úlevy...).
2. Péče o děti a jejich výchova: výchova dětí ke skromnosti, pracovitosti, vzájemné pomoci, společné hry (zabavení dětí), vzájemné učení sourozenců, jiné...
3. Rodinné vztahy = vztahy partnerské a mezigenerační: soudržnost rodičů a dětí, soudržnost dětí jako sourozenců.
4. Stmelování rodiny: vzájemná pomoc členů rodiny, dobrovolné společné trávení času, společná koordinace pracovních i volnočasových aktivit, rodinné tradice...
- 5) Pracovní povinnosti = potřeba konat po určitou dobu nezbytné pracovní úkony pro bezproblémový průběh. Pracovní povinnosti mohou zasahovat také do osobního života, což může omezovat potřebný čas určený pro péči o rodinu.

Tabulka 5: Kterých benefitů (výhod) „vícedětnosti“ si rodiče nejvíce cení?_1

Které problémy považují rodiče za nejtíživější?

Hypotézy:

1. Velká míra respondentů považuje za problematické zvládnání rodinných a pracovních rolí, domnívají se, že vše zvládají pouze na půl nebo dobře zvládají pracovní úkoly, ale na úkor rodiny v kontextu vícedětné rodiny.
2. Rodiče považují za nejtíživější problémy v oblasti ekonomického zajištění – nepoměr mezi výdaji a příjmy, uhrazení volnočasových aktivit dětí, splácení úvěru nebo koupě oblečení dětem.
3. Rodiče považují za problematické skloubení práce a rodiny, konkrétně v otázce vymezení času na děti v oblasti pracovních a rodinných rolí.
4. Rodiče považují za nejkonfliktnější situaci v nerovnoměrné dělbě práce v domácnosti v oblasti partnerských vztahů.
5. Nejtíživější problém, ze kterého vznikají konflikty s dětmi souvisí s neplnění domácích úkolů nebo povinností a chování k sourozencům v oblasti rodinných vztahů mezi rodiči a dětmi.

Operacionalizace hypotéz:

Problémy v oblasti:

Ekonomické

Rodinných a pracovních rolí

Partnerských vztahů

Rodinných vztahů mezi rodiči a dětmi

Tabulka 6: Které problémy považují rodiče za nejtíživější?_1

Jakými způsoby zajišťují rodiče fungování rodiny?

Který ze zdrojů či způsobů pomoci považují za nejdůležitější/nejefektivnější?

Hypotézy:

1. Rodiče zajišťují fungování rodiny v oblasti ekonomického zajištění: prostřednictvím doplňkového příjmu, omezováním výdajů (na rekreaci, kulturu, nadbytečné průmyslové výrobky), využíváním sociálních dávek, finanční pomocí od prarodičů.
2. Rodiče zajišťují fungování rodiny v oblasti péče o děti a jejich výchovy: dělbou domácích povinností mezi členy rodiny (rodiči, staršími – mladšími sourozenci ...).
3. Nejméně častým způsobem, kterým rodiče zajišťují fungování rodiny v oblasti péče o děti a jejich výchovy je využívání služeb, např. hlídání dětí.
4. Rodiče považují za nejúčinnější zdroj pomoci v oblasti péče a výchovy o děti pomoc rodinných příslušníků, nejčastěji prarodičů.

Operacionalizace hypotéz:

Způsoby zajištění fungování rodiny (jak zajišťují v konkrétních oblastech: viz hypotézy).

Zdroje pomoci:

1. Nikdo, vystačí si sami rodiče/partneři
2. Nikdo, vystačí si sami s dětmi (starší pomáhají s mladšími)
3. Prarodiče
4. Kamarádi, přátelé, sousedé
5. Placené služby (hlídání dětí, úklid domácnosti apod.)
6. Jiné...

Tabulka 7: Jakými způsoby zajišťují rodiče fungování rodiny?_1

Jakými způsoby kombinují rodinné a pracovní povinnosti?

Hypotézy:

1. Rodiče nejčastěji reagují na problém nedostatku času věnovaného péči o rodinu, změnou pracovního úvazku, využitím pomoci příbuzných s péčí o malé děti, rovnoměrnější dělbou práce s partnerem, rezignací na některé povinnosti/aktivity (rezignace na kariéru, omezení domácího úklidu).

Operacionalizace hypotéz:

Způsoby kombinace práce a rodiny:

Změna pracovního úvazku

Pomoc příbuzných v péči o děti

Rovnoměrná dělba práce s partnerem

Rezignace na kariéerní postup

Rezignace na některé povinnosti/aktivity

Tabulka 8: Jakými způsoby kombinují rodinné a pracovní povinnosti?_1

Jak se liší situace rodin (viz VO 1 a 2) z hlediska jejich kompozice (úplné/neúplné), vzdělání rodičů, počtu ekonomicky aktivních členů a počtu dětí?

Hypotézy:

1. Neúplné rodiny vykazují častěji problémy ve všech oblastech rodinného života než rodiny úplné.
2. Rodiče s vyšším vzděláním považují za nejtěživější problém kombinací rodinné a pracovní role. Rodiče s nižším vzděláním považují za nejtěživější problém finanční zajištění rodiny.
3. Finanční problémy se častěji objevují v rodinách s nezaměstnaným členem, členem na MD či RD.
4. Pružnou pracovní dobu ve větší míře využívají matky nežli otcové vícedětných rodin.
5. Existuje souvislost mezi počtem dětí v rodině a finančními problémy rodiny (čím více dětí, tím častější/četnější problémy).
6. Existuje souvislost mezi počtem dětí v rodině a výchovnými problémy (čím více, tím častěji/četněji).
7. Rodiny bez rozdílu spoléhají nejvíce na pomoc prarodičů.
8. Není rozdíl v četnosti partnerských konfliktů kvůli dělbě domácích povinností s ohledem na vzdělání rodičů.
9. Konflikty kvůli kombinaci práce a rodiny jsou četnější v rodinách s vyšším vzděláním než v rodinách s nižším vzděláním rodičů.

Operacionalizace hypotéz:

1. Neúplné rodiny = rodiny v čele jen s matkou nebo jen s otcem.

Úplné rodiny = rodiny včele s matkou i otcem, včetně rodin rekonstruovaných (založených na druhém sňatku).

2. Vzdělání rodičů:

Matky

1. Základní
2. Střední bez maturity
3. Střední s maturitou
4. Vysokoškolské
5. Netýká se

Otce:

1. Základní
2. Střední bez maturity
3. Střední s maturitou
4. Vysokoškolské
5. Netýká se

3. Finanční problémy = nepoměr mezi výdaji a příjmy

Problémy s hrazením volnočasových aktivit, nezbytných životních potřeb, úvěru/půjčky, oblečení, obuvi pro děti.

Pracovní status

Matky:

1. Pracuje na plný úvazek
2. Pracuje na částečný úvazek
3. Na MD či na RD
4. Nezaměstnaná
5. Jiné.....

Otce:

1. Pracuje na plný úvazek
2. Pracuje na částečný úvazek
3. Na MD či na RD
4. Nezaměstnaný
5. Jiné.....

4. Pružná pracovní doba = ustanovení pracovních směn, při němž si zaměstnanec sám volí začátek, i konec pracovní doby v rámci časových úseků stanovených zaměstnavatelem.

5. Počet dětí v rodině:

1. tři
2. čtyři
3. pět a více

Existuje souvislost mezi počtem dětí v rodině a finančními problémy rodiny (čím více dětí, tím častější/četnější problémy).

6. Výchovné problémy:

1. Špatné studijní výsledky
2. Neplnění domácích úkolů, povinností
3. Negativní chování k rodičům i sourozencům
4. Neakceptování rodinných i školních pravidel...

7. Zdroje pomoci:

1. Nikdo, vystačí si sami rodiče/partneři
2. Nikdo, vystačí si sami s dětmi (starší pomáhají s mladšími)
3. Prarodiče
4. Kamarádi, přátelé, sousedé
5. Placené služby (hlídání dětí, úklid domácnosti apod.)
6. Jiné:

8. Vzdělání rodičů: viz výše

9. Partnerské konflikty

= napětí, hádky týkající se:

1. Dělbý domácích povinností mezi rodiči
2. Výchovných problémů dětí
3. Finančních potíží (nedostatku peněz)
4. Rozdělení výdajů (za co se peníze utratí)
5. Vztahů mezi dětmi-sourozenci
6. Vztahů mezi rodiči a prarodiči
7. Kvůli problémům s kombinací pracovních a rodinných povinností
8. Jiné, jaké.....

Tabulka 9: Jak se liší situace rodin (viz VO 1 a 2) z hlediska jejich kompozice (úplné/neúplné), vzdělání rodičů, počtu ekonomicky aktivních členů a počtu dětí? _1

5.2 Výzkumné otázky a k nim vztahující se otázky v dotazníku

Výzkumná otázka

Kterých benefitů „vícedětnosti“ si rodiče nejvíce cení?

Otázky v dotazníku:

- 8) Co si první představíte pod finanční situací vícedětné rodiny?
- 9) To, že máte více dětí, přináší Vaší rodině finanční těžkosti nebo finanční výhody?
- 13) V čem si myslíte, že je výhodné mít větší počet dětí z hlediska jejich výchovy?
- 15) To, že máte více dětí, ovlivňuje nějak partnerské a rodinné vztahy?
- 16) Někdy se tvrdí, že větší počet dětí „stmeluje rodinu, že rodina drží více pohromadě“. Jaká je Vaše zkušenost – souhlasíte nebo nesouhlasíte s tímto tvrzením?

Kódování otevřených otázek:

Otázka č. 8:

- 1) Vysoké výdaje na nezbytné životní potřeby (strava, hygienické potřeby...)
- 2) Vyšší náklady na bydlení
- 3) Finanční nákladnost volnočasových aktivit (např. kroužky)
- 4) Finanční náročnost rekreačních aktivit
- 5) Výdaje na různorodé potřeby členů domácnosti
- 6) Výdaje spojené s pořízením oblečení, obuvi pro děti
- 7) Vyšší daňové úlevy
- 8) Vyšší příspěvky na děti

Otázka č. 15 A):

Pozitiva:

- 1) Partnerská sounáležitost
- 2) Silná emoční stránka vztahu
- 3) Více času pro sebe (děti se navzájem zabaví, starší sourozenci pomáhají mladším)
- 4) Pocit naplnění smyslu života

Negativa:

- 1) Neshody v dělení domácích prací
- 2) Rozpory v rozdělení povinností v péči o děti
- 3) Neshody v trávení volného času dětí i rodičů
- 4) Neshody ohledně výdajové stránky
- 5) Psychické i fyzické vyčerpání

Otázka 15 B):

Pozitiva:

- 1) Soudržnost sourozenců
- 2) Vzájemná pomoc mezi sourozenci
- 3) Společné trávení času upevňuje citové vazby
- 4) Rozdělení domácích povinností

Negativa:

- 1) Vzájemní rivalita sourozenců
- 2) Omezování volného času starších sourozenců
- 3) Hádky mezi sourozenci
- 4) Závist ohledně nákupu průmyslových výrobků (mladší děti dostávají oblečení, elektroniku... po starších sourozencích)

Otázka 15 C):

Pozitiva:

- 1) Čas strávený s potomky upevňuje emoční stránku mezi dětmi a rodiči
- 2) Sbližování s dětmi pomáhá rodičům zvládat náročné situace – udržení dobrých mezigeneračních vztahů, očekávání do budoucna
- 3) Vzájemné trávení času udržuje rodiče v psychické pohodě i fyzické kondici
- 4) Předávání zkušeností
- 5) Očekávání, že se děti o rodiče postarají, až budou starší

Negativa:

- 1) Rozpory v mezigeneračních názorech a postojích
- 2) Zákazy, příkazy při výchově dětí (tradiční jednání)

Otázka č. 16:

Pozitiva:

- 1) Sourozenci drží při sobě i v jiném než domácím prostředí (škola, kroužky...)
- 2) Častější oslava úspěchů jednotlivých dětí (pocit výjimečnosti)
- 3) Vzájemná pomoc, organizace činností

Negativa:

- 1) Snaha vyniknout nad ostatními sourozenci – rivalita
- 2) Vzájemné výčitky
- 3) Rozpory s rodiči v řešení konfliktů – tvorba bariér
- 4) Nedostatek času pro jednotlivce

Tabulka 10: Kterých benefitů „vícedětnosti“ si rodiče nejvíce cení?_2

Výzkumná otázka:

Které problémy považují rodiče za nejtěživější?

Otázky v dotazníku:

10) Je možné, že musíte řešit také finanční problémy. Prosím, vyberte z následujících možností tři problémy, které Vás nejvíce tíží, a seřadte je podle jejich závažnosti, náročnosti řešení:

11) Když vezmete v úvahu výdaje vaší rodiny, jaké jsou vzhledem k Vaším příjmům?

18) A Jak se Vám daří zvládat pracovní a rodinné povinnosti?

19) Nakolik se, podle Vás, daří zvládat pracovní a rodinné role Vašemu partnerovi/partnerce?

21) V mnoha rodinách se rodiče potýkají s nejrůznějšími problémy i v jiných oblastech. Jak je to u Vás, jak moc je řešení problémů v následujících oblastech pro Vás obtížné?

Které z Vámi označených problémů se obtížněji řeší právě kvůli většímu počtu dětí?

Kódování otevřených otázek:

Otázka č. 21:

- 1) Neplnění domácích prací a úkolů
- 2) Chování dětí k sourozencům
- 3) Způsob, jakým děti tráví volný čas
- 4) Komunikace dětí s námi rodiči, jejich chování k nám
- 5) Školní výsledky dětí
- 6) Způsob oblékání dětí
- 7) Kamarádi a známí dítěte
- 8) Žárlivost mezi sourozenci
- 9) Jiné, uveďte:

Tabulka 11: Které problémy považují rodiče za nejtěžší? _2

Výzkumná otázky:

Jakými způsoby zajišťují rodiče fungování rodiny?

Který ze zdrojů či způsobů pomoci považují za nejdůležitější/nejefektivnější?

Otázky v dotazníku:

12) Jestliže Vám příjmy ze zaměstnání nestačí, co/kdo Vám pomáhá?

14) Co se týče péče o děti, jak to řešíte – kdo Vám pomáhá?

Kódování otevřených otázek:

Otázka č. 12:

Sociální dávky:

- 1) Přídavky na dítě
- 2) Příspěvek na bydlení
- 3) Dávky hmotné nouze

Tabulka 12: Jakými způsoby zajišťují rodiče fungování rodiny? _2

Výzkumná otázka:

Jakými způsoby kombinují rodinné a pracovní povinnosti?

Otázky v dotazníku:

20) Co nebo kdo Vám pomáhá kombinovat pracovní a rodinné povinnosti?

Tabulka 13: Jakými způsoby kombinují rodinné a pracovní povinnosti? _2

Výzkumná otázka:

Jak se liší situace rodin (viz VO 1 a 2) z hlediska jejich kompozice (úplné/neúplné), vzdělání rodičů, počtu ekonomicky aktivních členů a počtu dětí?

Otázky v dotazníku:

3) Kdo tvoří Vaši domácnost, kromě Vás tvoří domácnost?

4) Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

Jaké je nejvyšší dosažené vzdělání Vašeho partnera/partnerky?

5) Jste: (otázky zaměřené na typ zaměstnání)

Váš partner/ka je:

6) Pracujete na plný úvazek nebo na částečný?

7) Využíváte pružné pracovní doby (volíte si začátek/konec pracovní doby?

Využívá Váš partner pružné pracovní doby?

2) Uveďte prosím, kolik máte dětí?

23) Pokud se ve Vaší rodině vyskytují výchovné problémy u dětí, jak často?

24) V každém partnerství se objeví napětí, dojde k hádce. Co je u Vás nejčastějším zdrojem konfliktu mezi Vámi a partnerem/partnerkou?

Tabulka 14: Jak se liší situace rodin (viz VO 1 a 2) z hlediska jejich kompozice (úplné/neúplné), vzdělání rodičů, počtu ekonomicky aktivních členů a počtu dětí? _2

5.3 Typ výzkumu a technika sběru dat

Pro sběr dat kvantitativní výzkumu byl použit polostrukturovaný dotazník. Ten obsahuje 1 otevřenou otázku, 23 uzavřených strukturovaných otázek, které jsou doplněny 5 otevřenými otázkami, ve kterých respondenti mohou vysvětlit svá tvrzení.

Dotazník celkem obsahuje 24 hlavních otázek, které jsou zařazeny do 6 tematických okruhů.

1. Základní informace o respondentovi: 1-7 otázek dotazníku, zabývající se počtem dětí, úplnou/neúplnou domácností, vzděláním rodičů, zaměstnáním rodičů a jejich pracovní dobou...
2. Finanční situace rodiny: 8-12 otázek dotazníku zjišťuje schopnost rodiny vycházet se svými příjmy a problematické oblasti rodiny po ekonomické stránce.
3. Péče a výchova o děti: 13–14 otázek dotazníku zjišťuje priority rodičů ve výchově většího počtu dětí, včetně účinné pomoci při jejich výchově.
4. Vztahy v rodině: 15-16 otázek, zjišťuje, jak respondentem vnímá vztahy v rodině v konkrétních oblastech v kontextu vícedětnosti.
5. Kombinace pracovních a rodinných rolí: 17-20 otázek dotazníku zobrazuje schopnost rodičů zvládat pracovní povinnosti a péči o rodinu, včetně pomocných složek ve výchově dětí.
6. Rodinné problémy v kontextu vícedětnosti: 21-24 otázek, zjišťuje, s jakými problémy jsou nuceny se vícedětné rodiny v běžném životě vyrovnávat, a nakolik tyto problémy ovlivňují rodinné klima.

5.4 Předvýzkum

Oficiálnímu sběru dat předcházel předvýzkum, který měl ověřit, zda jsou otázky a možné odpovědi respondentům srozumitelné a smysluplné. V případě nesprávného pochopení otázek může dojít k vyhodnocení nezpracovatelných odpovědí, tedy znehodnocení části výzkumu (Surynek, Komárková, Kašparová, 2001). Kromě formální správnosti dotazníku, bylo potřebné stanovit, nakolik jsou respondenti motivováni a ochotni odpovídat na dané otázky (zda jim kladné otázky nepřijdou příliš osobní nebo irelevantní). Do předvýzkumu se zapojilo celkem pět rodin s třemi a více dětmi, které byly v následujícím složení:

- 3 úplné rodiny, tvořené manželskými páry a 3 dětmi, které nepocházejí z jednoho manželství, ale žijí ve společné domácnosti
- 1 úplná rodina, kde nesezdaný pár vychovává 3 děti, které jsou společné

- 1 neúplná rodina se 4 dětmi, které žijí pouze s matkou

Výsledkem předvýzkumu byla úprava dotazníku v následujících bodech:

- Zřetelněji formulovat možnost zaznačit více odpovědí u otázky č. 3, týkající se složení domácnosti
- Přidání možnosti nemám partnera/ku u otázky č. 7
- Zúžení výběru uzavřených odpovědí u otázky č. 12
- Sdružení otázek, týkající se vzdělání, pracovního vytížení rodičů viz. otázky č. 4-7

5.5 Sběr dat

Dotazování probíhalo dvojí formou:

a) Papi – (Pen and Paper Interviewing), jedná se o základní kvantitativní metodu získávání odpovědí, kdy respondenti označují odpovědi přímo do tištěné verze dotazníku. Zvolila jsem ji, jelikož její značnou výhodou je přímý kontakt s respondenty. V případě nepochopení otázek nebo odpovědí jsem měla možnost vysvětlit nejasnosti a zajistit tím relevantnost odpovědí. Po vyplnění dotazníků respondenty, jsem získaná data přenesla do softwaru a následně zpracovala v příslušném programu.

b) Capi - (Computer Assisted Personal Interviewing), jedná se o kvantitativní metodu sběru dat, u které respondenti vyplňují online dotazník. Výhoda online sběru dat tkvěla v rozšířené dostupnosti respondentů. Současně zde ale bylo také riziko, že dotazník vyplní i respondenti nevyhovující kritériím, nebo že respondenti vyplní nerelevantních odpovědi, z důvodu špatnému porozumění otázce nebo i úmyslnému vyplnění chybné odpovědi. Zpracování dat probíhalo snadnější formou než v případě tištěných dotazníků, jelikož aplikace Survio automaticky vygenerovala statistiku daných odpovědí. Následně byla získaná data přeneseny do excelovského souboru, kde pro přehledné zpracování výsledků byly vytvořeny tabulky četností a grafy. (SC&C 2020).

Výzkumné šetření pomocí tištěných dotazníků probíhalo v okrese Uherské Hradiště ve Zlínském kraji (k 31. 12. 2020 bylo evidováno 141 630 obyvatel. Ve Zlínském kraji v současné době žije

26 772 závislých osob do 17 let. V okrese Uherské Hradiště byl počet nezletilých dětí zveřejněn k 31. 12. 2016, kdy jejich počet tvořil 24 412 závislých osob do 17 let.

Ve spolupráci s obchodem Pleas v Uherském Hradišti se podařilo získat odpovědi od 45 respondentů-rodíčů vícedětných rodin. Respondenti byli osloveni během nákupu dětského sortimentu přímo v obchodě nebo doporučení klientelou nakupující v obchodě.

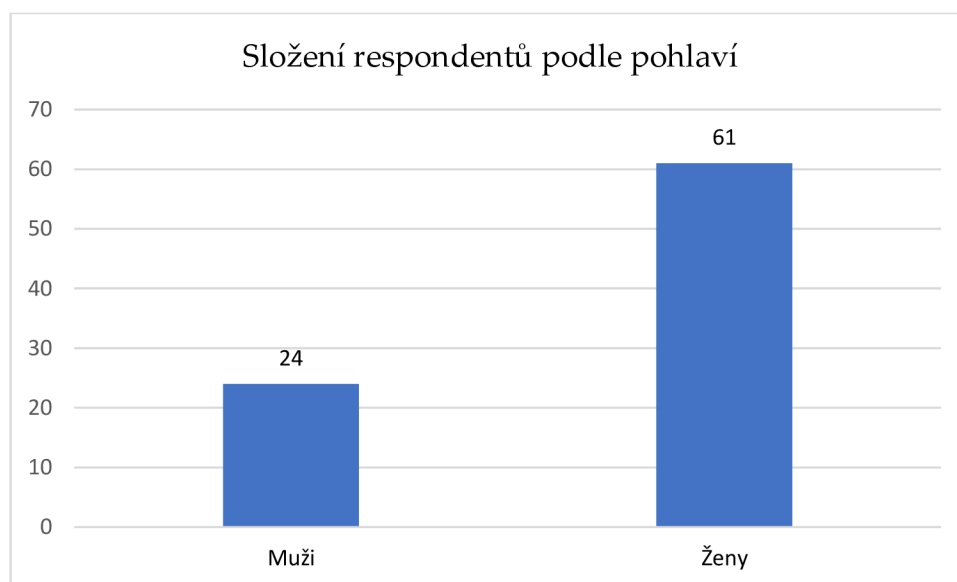
Online šetření probíhalo prostřednictvím vytvořeného dotazníku přes firmu Survio. Prostřednictvím sociálních sítí se podařilo oslovit 40 rodičů, co vychovávají 3 a více dětí.

5.6 Výběrový statistický soubor

Kritériem výběrového statistického souboru se stala rodina vychovávající 3 a více závislých dětí, z nichž alespoň jedno musí být nezletilé.

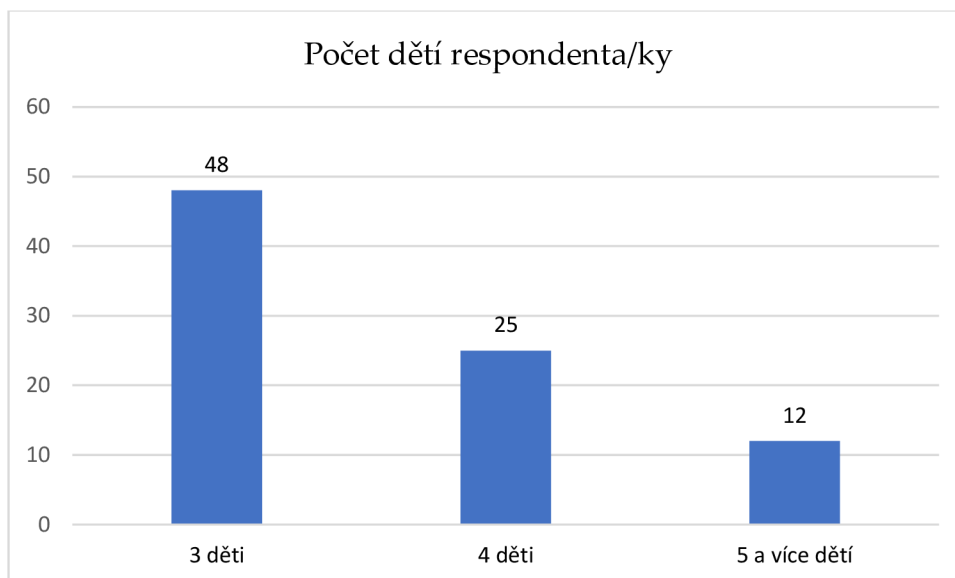
Charakteristika sledovaného statistického souboru:

Výzkumné šetření se zúčastnilo celkem 85 respondentů, z nichž větší část tvořily ženy v počtu 61 respondentek (tj. 71,8 %, resp. téměř $\frac{3}{4}$ souboru), oproti tomu vyplnilo dotazník 24 mužů.

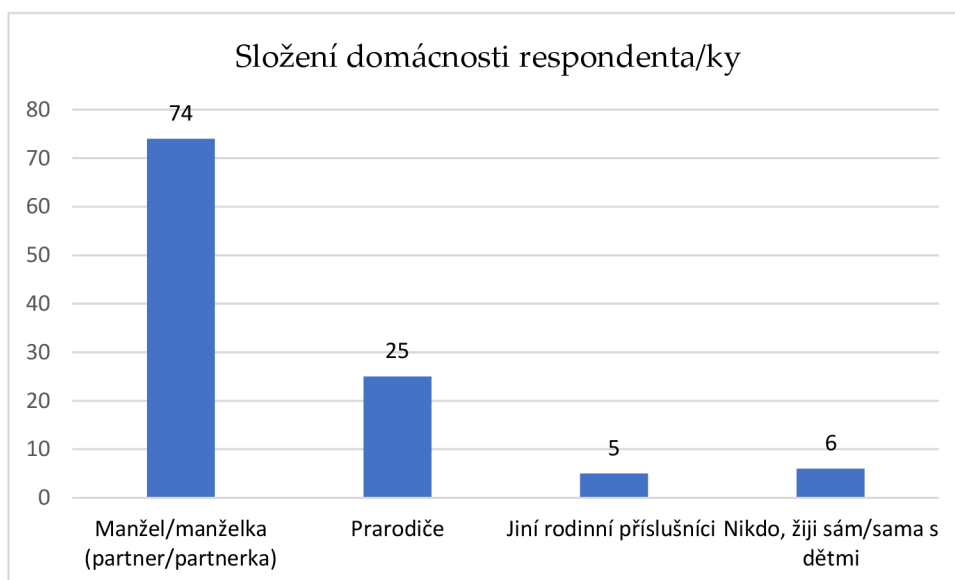
Graf 1: Složení respondentů podle pohlaví

Nejvyšší počet respondentů vychovává 3 děti, a to v nadpolovičním zastoupení 56,5 %. Naopak nejméně rodin vychovává 5 a více dětí 14,1 % respondentů.

Graf 2: Počet dětí respondentů/ky

Z výběrového souboru 85 respondentů žije až 87 % rodičů v partnerském nebo manželském svazku v domácnosti spolu s dětmi. Oproti tomu pouze 7 % žen z výběrového souboru je samoživitelkami, žijícími pouze s dětmi. V okrese Uherské Hradiště, na rozdíl od jiných okresů/krajů, není ojedinělým jevem ani mezigenerační bydlení: 29,4 % vzorku žije s rodiči v jedné domácnosti.

Graf 3: Složení domácnosti respondentů/ky

Lze potvrdit, že s rostoucím vzděláním klesá počet dětí viz část kapitoly 1.3 o vysokoškolském vzdělání. Nejvyšší počet rodin

vychovávajících 5 a více dětí disponuje pouze základním vzděláním. Pouze jeden respondent, který vychovává 5 a více dětí dosáhl vysokoškolského vzdělání. Nejvyšší počet respondentů vychovávající 3 děti má středoškolské vzdělání, a to v počtu 22 respondentů a 20 partnerů respondentů s daným vzděláním.

Nejvyšší dosažené vzdělání	Respondent				Partner			
	Počet dětí				Počet dětí			
	3	4	5 a více	Celkem	3	4	5 a více	Celkem
Základní	1	2	4	7	1	1	7	9
Střední bez maturity, vyučen/a	8	6	3	17	8	6	1	15
Střední s maturitou	20	7	2	29	22	9	3	34
Vysokoškolské	13	9	1	23	17	9	1	27
Netýká se mě, nemám partnera/ku	6	1	2	9	-	-	-	-
Celkem	48	25	12	85	48	25	12	85

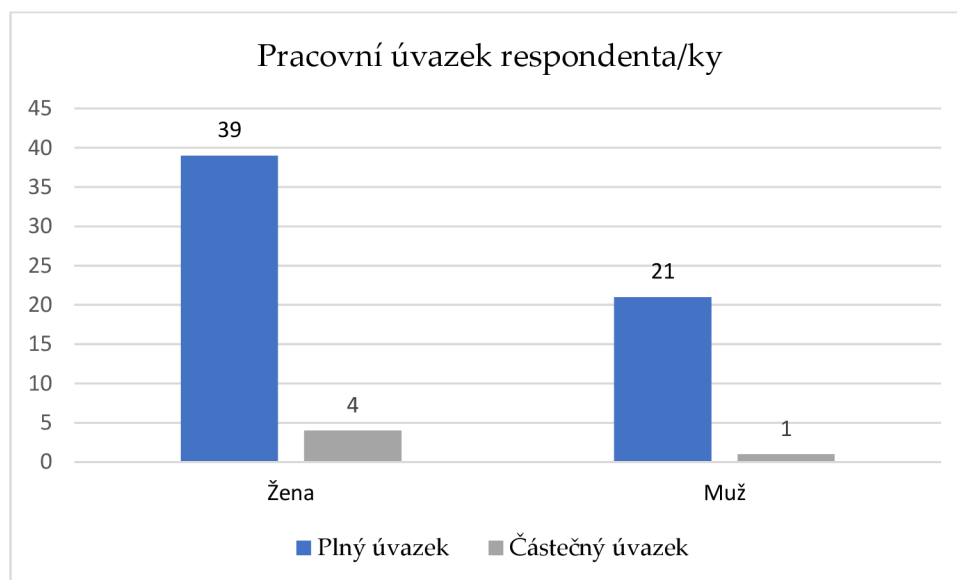
Tabulka 15: Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů/ partnerů

Nejvyšší podíl pracujících rodičů je v zaměstnaneckém poměru (40 %). Co se týká partnerů, je opět zaměstnanecký poměr nejčastěji zastoupen ve vyjádření 32,9 %. Nejvyšší počet nezaměstnaných respondentů patří k rodičům vychovávajícím 5 a více dětí, v četnosti 4 respondentů. Zastoupení rodičů na mateřské dovolené je zastoupeno pouze z 15,3 % z řad respondentů a 2,4 % z kategorie partnerů na mateřské dovolené.

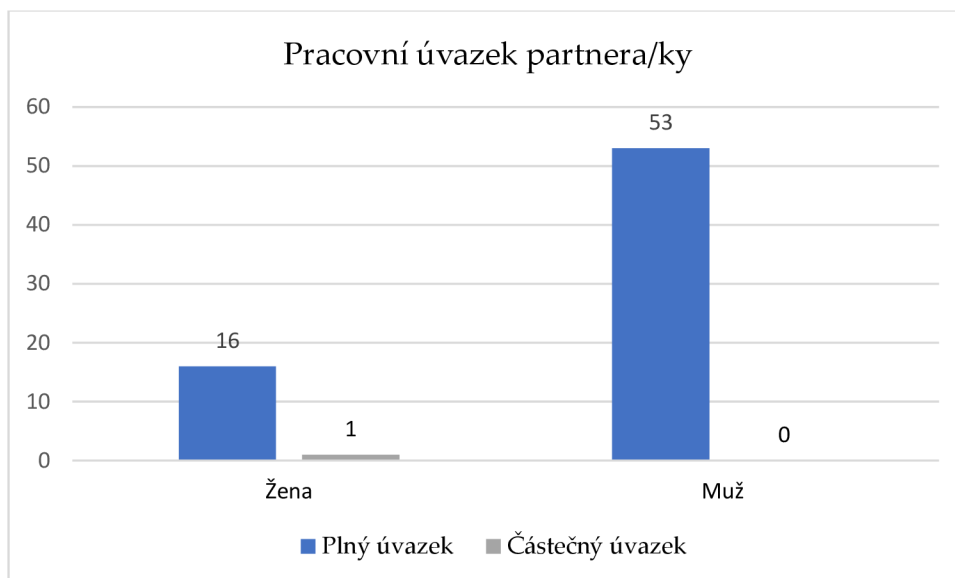
Zaměstnání	Respondent				Partner			
	Počet dětí				Počet dětí			
	3	4	5 a více	Celkem	3	4	5 a více	Celkem
Zaměstnanec	34	12	5	51	28	16	4	48
Osoba samostatně výdělečně činná	6	8	1	15	11	7	2	20
Osoba na mateřské/rodičovské dovolené	6	5	2	13	2	0	3	5
Nezaměstnaná/ý	1	0	4	5	0	1	2	3
Jiné, uveďte:	1	0	0	1	1	0	0	1
Netýká se mě, nemám partnera/partnerku	-	-	-	-	6	1	1	8
Celkem	48	25	12	85	48	25	12	85

Tabulka 16: Zaměstnání respondentů/partnerů

Až přes 90 % respondentů je zaměstnáno na plný pracovní úvazek, částečný úvazek ve výběrovém souboru využívají převážně ženy po mateřské dovolené, kdy pracují maximálně 20 hodin týdně.

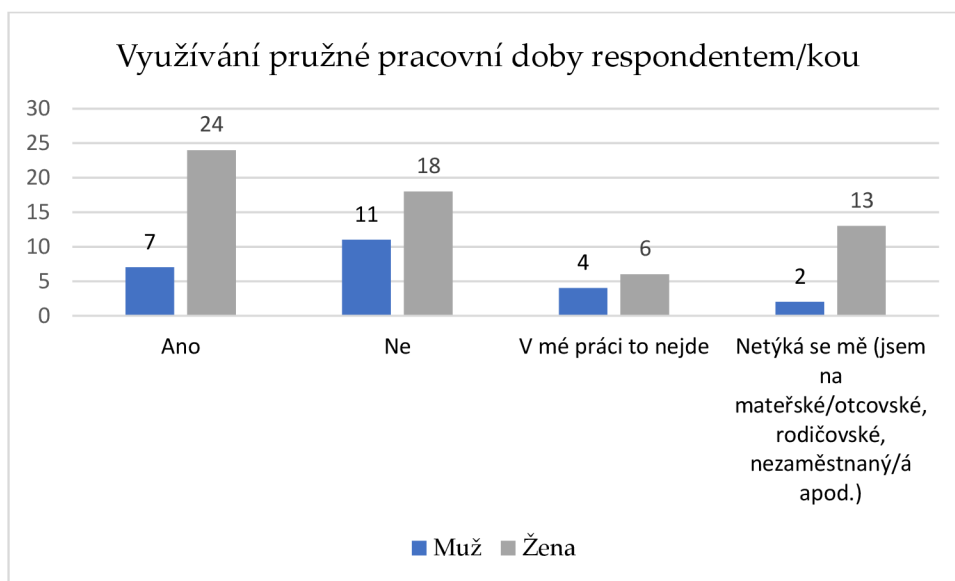

Graf 4: Pracovní úvazek respondentů/ky

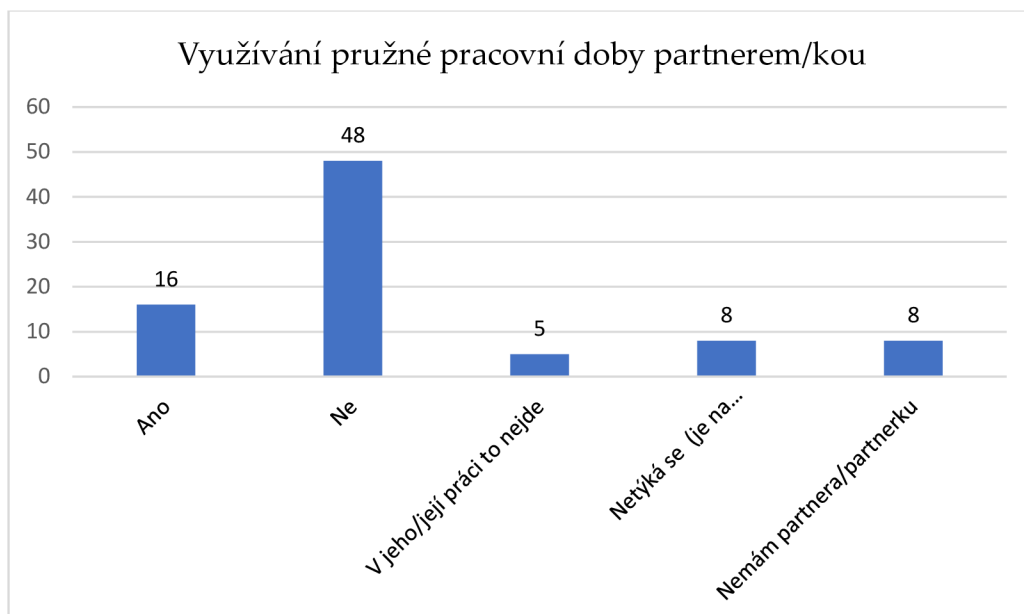
Graf 5: Pracovní úvazek partnera/ky

Pružná pracovní doba je častěji využívána ženami než muži, a to v zastoupení respondentek 28,2 %, oproti mužům, kteří ji využívají z 8,2 %.

Graf 6: Využívání pružné pracovní doby respondentem/kou

Ani u partnerů respondentů nelze stanovit, že by pružná pracovní doba byla využívána ve větší míře (18,8 %).

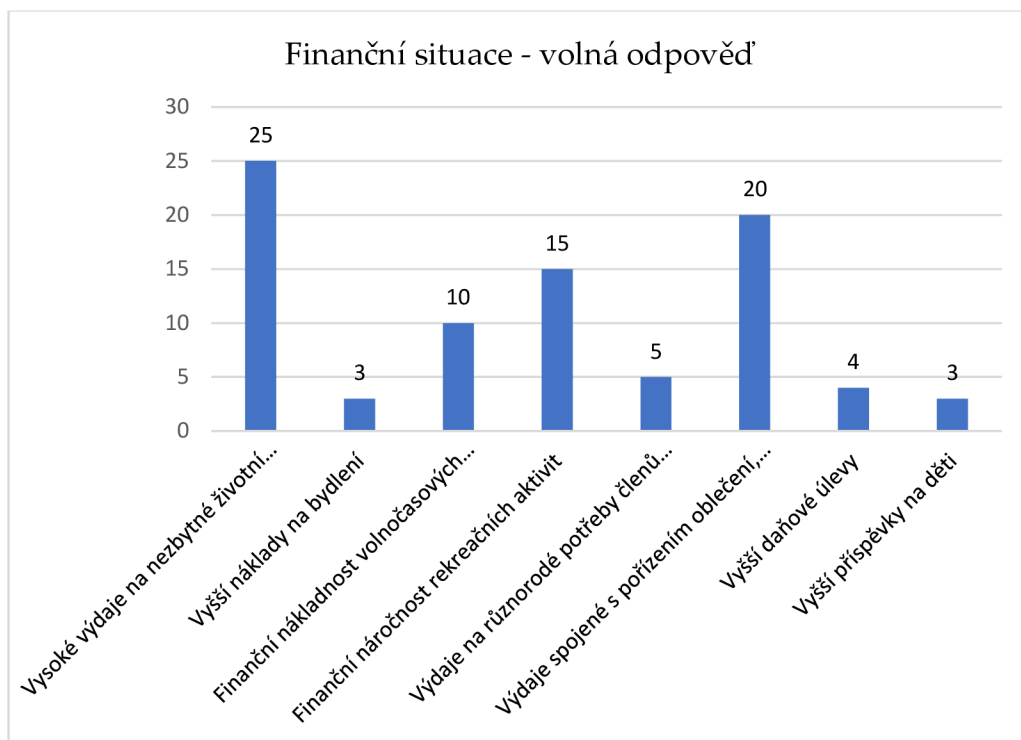

Graf 7: Využívání pružné pracovní doby partnerem/kou

5.7 Výsledky dotazníkového šetření

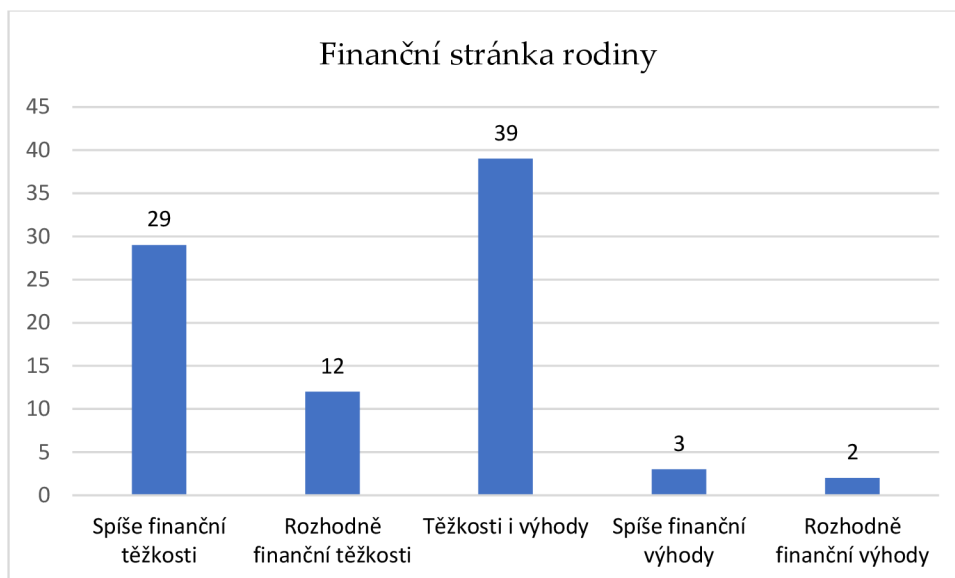
5.7.1. Finanční situace vícedětné rodiny

Respondenti zde měli možnost volné odpovědi na otázku, co si první vybaví pod finanční situací jejich rodiny. Odpovědi byly kódovány podle skupin typu odpovědí. Cílem otázky bylo zhodnotit skutečnou situaci rodiny na základě spontánní odpovědi. Nejvyšší počet respondentů zmínil vyšší náklady na stravu, hygienické pomůcky, popřípadě léky (29,4 %). Další významnou kategorií obsadilo pořízení oblečení, obuvi, školních pomůcek dětem v relativní četnosti 23,5 %. Pozitivně zhodnotilo svou finanční situaci pouze 7 respondentů skrze finanční úlevy.

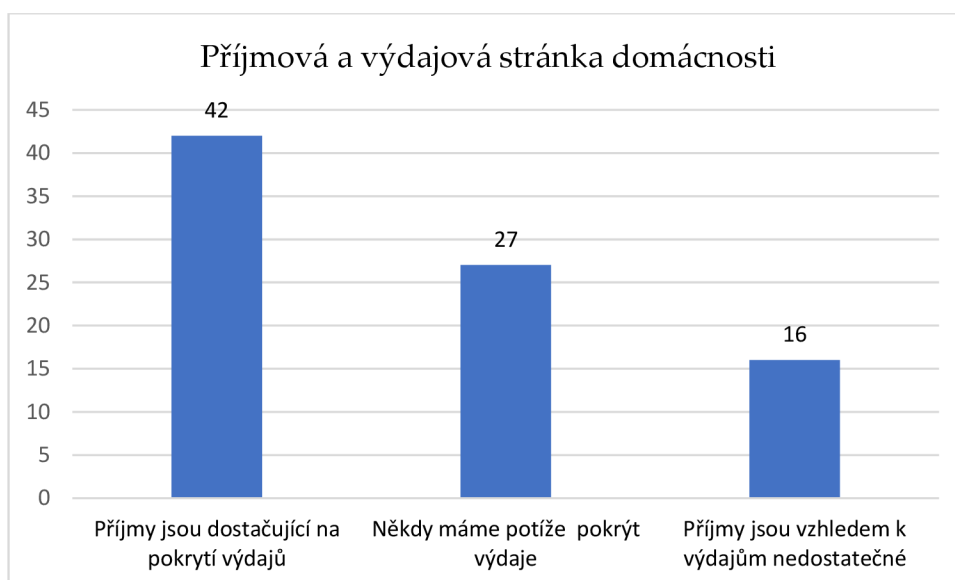
Graf 8: Finanční situace – volná odpověď

Lze očekávat, že finanční stránka vícedětných rodin nebude srovnatelná ani v rodinách se stejným počtem dětí. Odvíjí se od vzdělání i zaměstnání rodičů. S vyšším počtem dětí je spojen nárůst výdajů. Vícečlenné rodiny z výběrového vzorku hodnotí svoji finanční situaci následovně: Nejvyšší podíl respondentů se domnívá, že větší počet dětí přináší, jak finanční těžkosti, tak i výhody (45,9 %). Druhou nejčastěji zastoupenou skupinou jsou respondenti přiklánějící se k určitým finančním těžkostem v relativní četnosti 34,1 %. Pouze 5,9 % respondentů se domnívá, že větší počet dětí přináší finanční výhody v menší nebo větší míře.

Graf 9: Finanční stránka rodiny

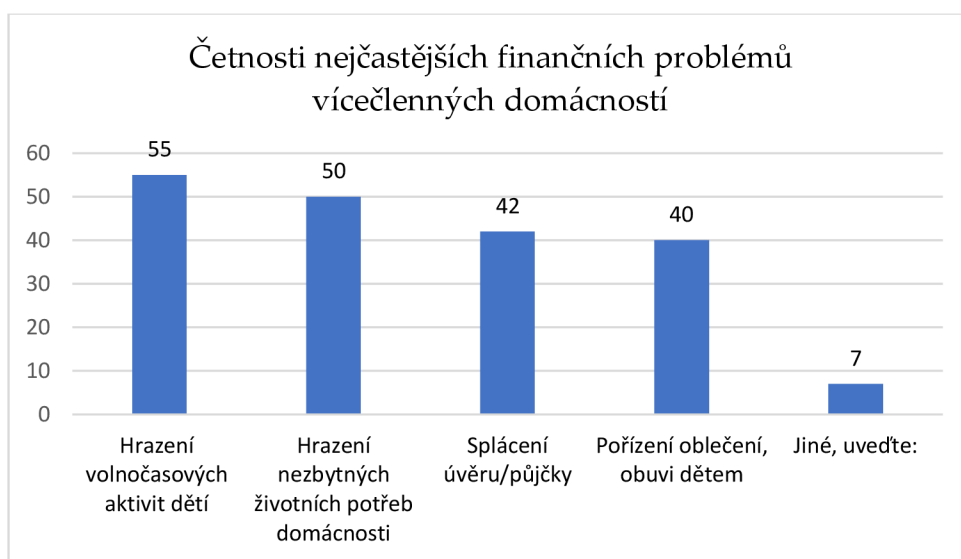
S příjmovou a výdajovou stránkou se váží problémy schopnosti hospodařit s příjmy, tak aby pokryly potřebné náklady. S tímto problémem se daří vypořádat téměř polovině (49,4 %) respondentů, žijících ve velké domácnosti. Značné problémy byly zaznamenány u 18,8 % vícedětných rodin. S občasným problémem vyjít se svými příjmy se během roku setkala téměř třetina (31,8 %) respondentů. Mimo dotazníkové šetření uvedli za problematické období začátek školního roku nebo letní prázdniny.

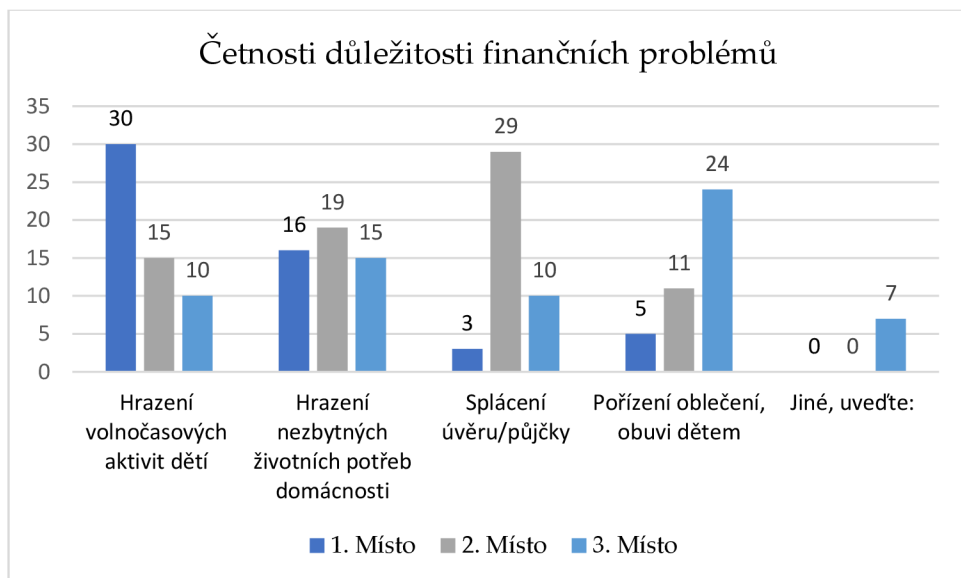
Graf 10: Příjmová a výdajová stránka domácnosti

Za nejproblematictější problém po finanční stránce uvedli respondenti schopnost hradit následující výdaje. Hrazení

volnočasových aktivit se umístilo jako nejčastější problém a zároveň i obsadilo 1. místo důležitosti podle respondentů. Na 2. místě bylo splácení půjčky nebo úvěru. 3. místo zaujalo hrazení nákladů na pořízení oblečení a obuvi dětem. Za značný problém respondenti označili i hrazení nezbytných životních potřeb domácnosti a to až v nadpoloviční většině 58,8 %. Mezi jiné finanční zátěže respondenti uvedli problémy s hrazením dovolené nebo nákupu specifických potřeb členů domácnosti. Současně respondenti uvedli za problematickou pandemickou výuku z důvodu nedostatku elektronických zařízení k přenosu výuky.

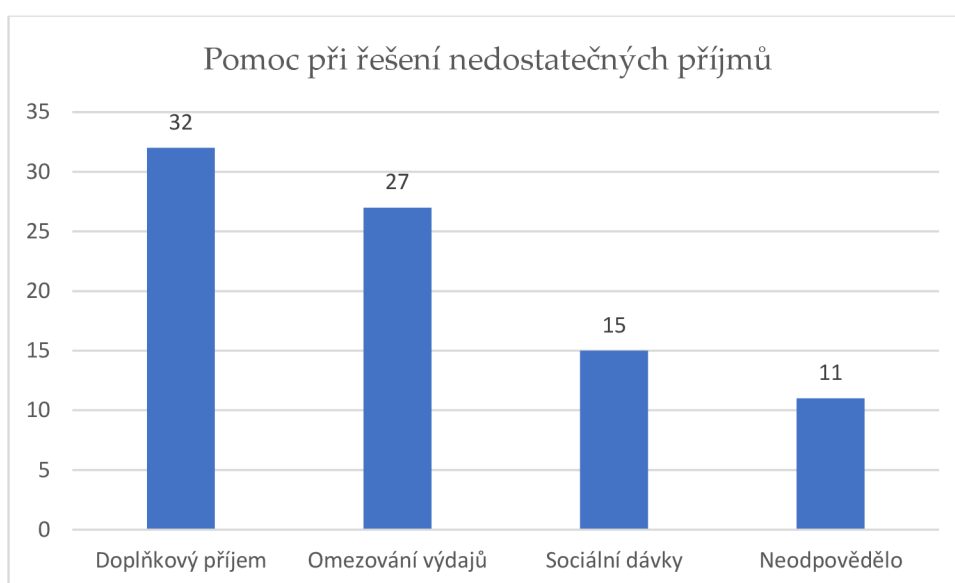

Graf 11: Příjmová a výdajová stránka domácnosti

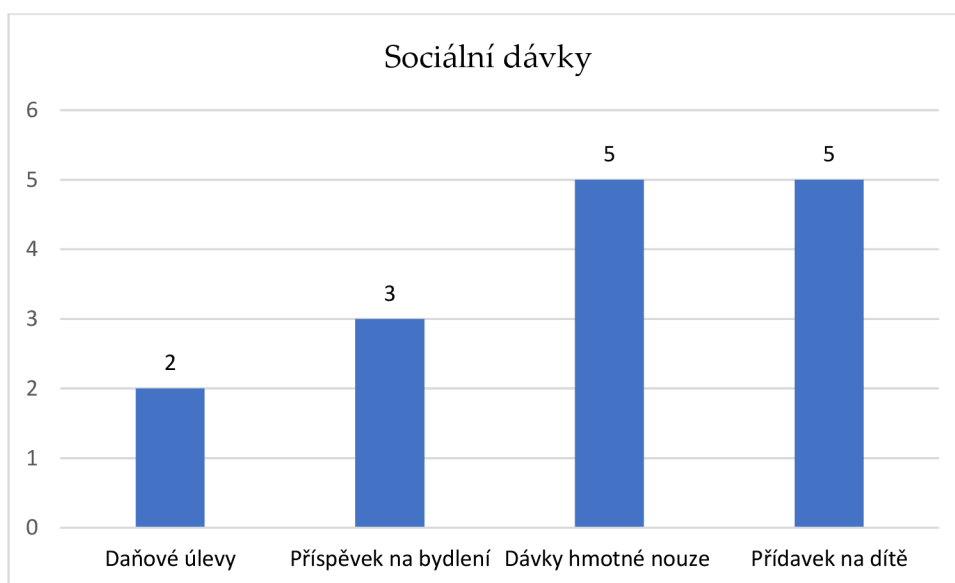

Graf 12: Četnosti důležitosti finančních problémů

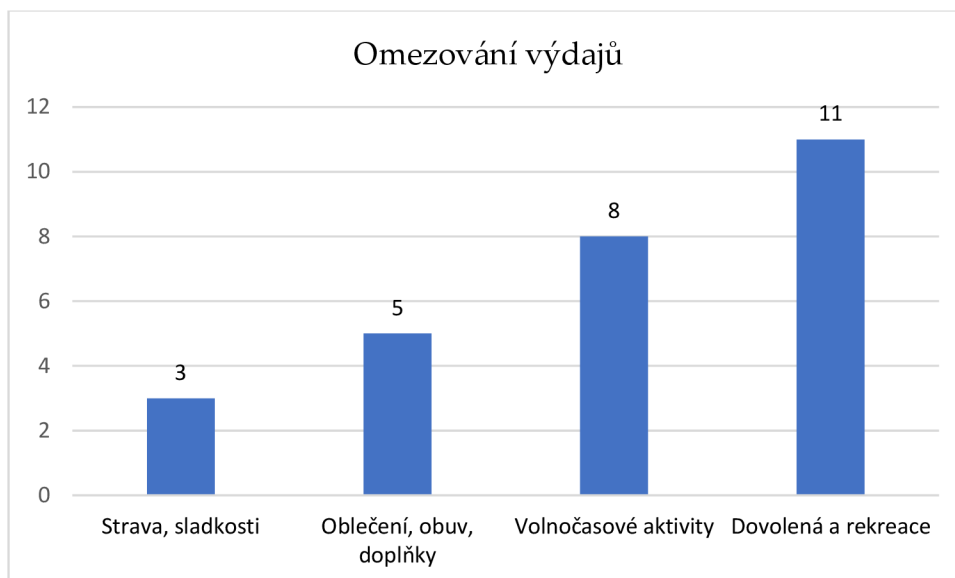
Téměř každá druhá vícečlenná rodina využije během svého života nějaký druh úvěru nebo půjčky. Kromě úvěrového získání finančních prostředků jsou rodiny schopny získat peníze i jiným způsobem. Nejčastěji se jedná o doplňkový příjem (v 37,6 %). Omezování výdajů patří k druhému nejčastějšímu řešení problémů s příjmem. Respondenti nejčastěji omezují rekreace a volnočasové aktivity (70,4 %). 11 respondentů se nezapojilo do ankety z důvodu dostatečných příjmů, tedy nikdy nemuseli využít žádné z možností. Mezi nejčastěji pobírané sociální dávky zmíněné respondenty patří přídatky na dítě nebo dávky hmotné nouze.

Graf 13: Pomoc při řešení nedostatečných příjmů

Graf 14: Sociální dávky

Graf 15: Omezování výdajů

5.7.2 Péče a výchova o děti

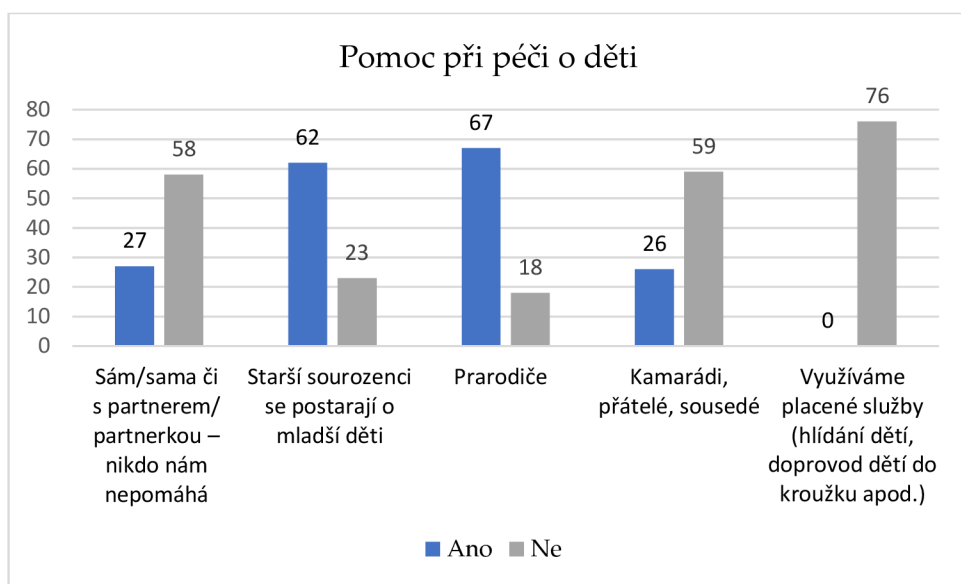
Nejvyšší počet respondentů souhlasí s tvrzením, že je důležité vychovávat děti k vzájemné pomoci (47,1 %). Naopak nejméně důležitá je pro respondenty výchova dětí k vzájemnému učení mezi sourozenci (12,9 %).

Priorita podle preferencí respondenta/ky	1– Nejméně přínosný; 5 – Nejvíce přínosný				
	1	2	3	4	5
Výchova dětí ke skromnosti	38	19	17	4	7
Výchova dětí k pracovitosti	32	15	20	9	9
Výchova dětí k vzájemné pomoci	40	23	9	4	9
Výchova dětí k vzájemnému učení mezi sourozenci	34	16	19	5	11

Výchova dětí k péči o mladší sourozence	35	17	15	9	9
---	----	----	----	---	---

Tabulka 17: Péče a výchova o děti

Potřebná pomoc při péči o dítě se liší pracovní vytížeností obou rodičů. Nejvíce respondentů se v případě nouze spoléhá na pomoc prarodičů, a to až v 78,8 %. Kromě prarodičů, kteří již uzavřeli pracovní dráhu, se může jednat i občasnou pomoc pracující babičky a dědečka. Mimo dotazník respondenti uvedli, že jim prarodiče vyzvedávají děti z mateřské školy, doprovází na kroužky nebo hlídají děti do příchodu alespoň jednoho rodiče z práce. V závislosti na věkovém rozmezí dětí, jsou starší sourozenci zvyklí dohlížet a pečovat o mladší sourozence až v 72,9 %. Naopak vůbec nevyžívanou pomocí jsou placené služby. Lze očekávat, že takový benefit využívají rodiče ve větších městech a s vyššími příjmy nebo lepšími platovými podmínkami.

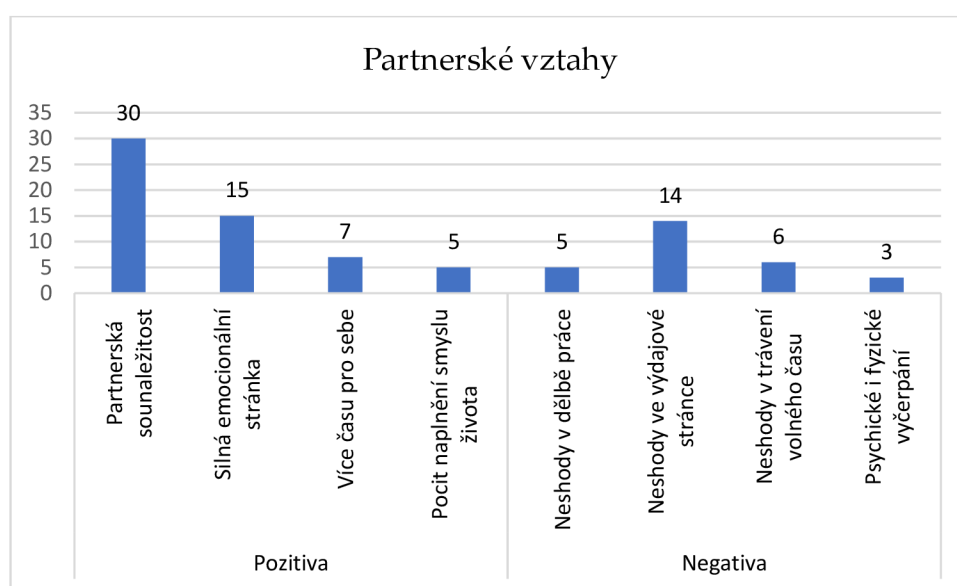

Graf 16: Pomoc při péči o děti

5.7.3 Vztahy v rodině

Rodinné klima v domácnosti se odvíjí vzájemných vztahů mezi jednotlivými členy domácnosti. Vztahy se svými partnery hodnotí respondenti nejčastěji jako jednoznačně kladné (42,4 %). Oceňují vzájemnou pomoc, kterou si s partnerem poskytují. Tento stav narůstá zvláště v případě vzájemné shody ve výchově. Nadále si

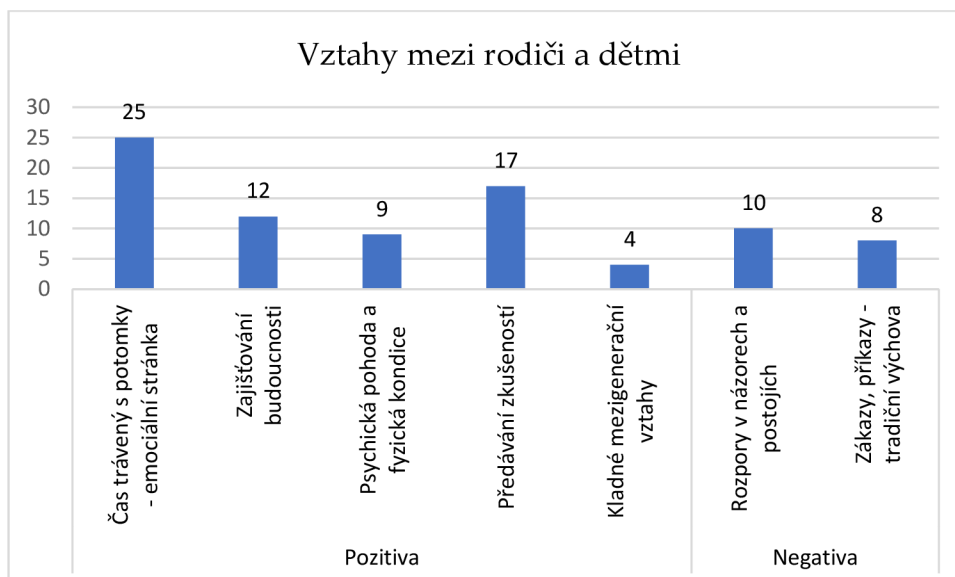
váží pocitu jistoty a bezpečí, že nejsou na chod domácnosti a péči o děti odkázáni sami na sebe. Spíše a jednoznačně záporně hodnotí stav respondenti, kteří nadále nežijí se svým partnerem nebo necítí vzájemnou shodu a podporu ve vztahu i domácnosti (22,4 %). Respondenti nejčastěji hodnotili za špatný vývoj vztahu s partnerem z důvodů nedostatečných finančních prostředků, dlouhodobé frustrace z dosavadního života (chození do práce, výchova a péče o děti) a nedostatku odpočinku a relaxace. Několik respondentů dokonce vypovědělo, že od narození třetího dítěte nebyli s partnerkou na dovolené nebo neměli žádný čas pro sebe, což významně narušilo vzájemnou emociální stránku vztahu.

Graf 17: Partnerské vztahy

Vztahy mezi rodiči a dětmi jsou respondenty považovány za jednoznačně nebo spíše kladné v 92,9 % kladně. Respondenti také vypověděli, že důvodem kladných vztahů mezi nimi a dětmi je důvod, že každé dítě si více váží pozornosti věnované přímo jemu, což jsou pouze chvilkové okamžiky. Také společné zážitky a výlety mají pro děti větší význam než u ménědětých rodin, jelikož si jich vícečlenné rodiny nemohou příliš dovolit. V 8,2 % spíše záporných vztahů mezi dětmi a rodiči je zapříčiněno kvůli nedostačenému času obou rodičů. Ke konfliktům dochází většinou v rodinách, kde děti vyrůstají s nevlastním otcem. Matka je nucena volit smířlivý přístup mezi partnerem a dětmi, a ne vždy je svár pozitivně vyřešen. Také školní výsledky dětí a ochota vykonávat školní povinnosti je u těchto

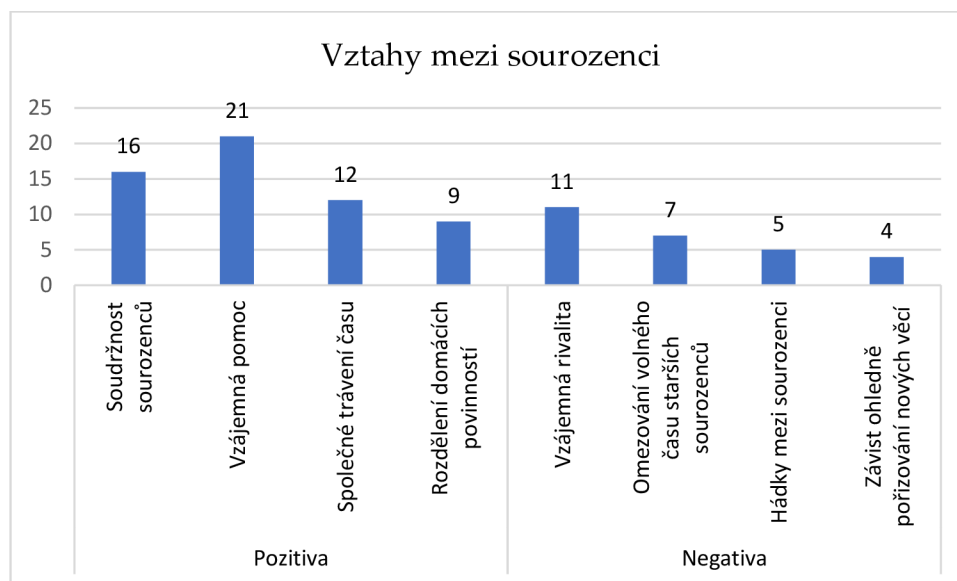
rodin horší než u domácnosti, ve které žijí děti s oběma rodiči. Dalším důvodem konfliktu je podle matek samoživitelek stav, kdy nemohou dětem dopřát vše, co by si přály např. nový telefon, oblečení, školní lyžařský kurz atd.

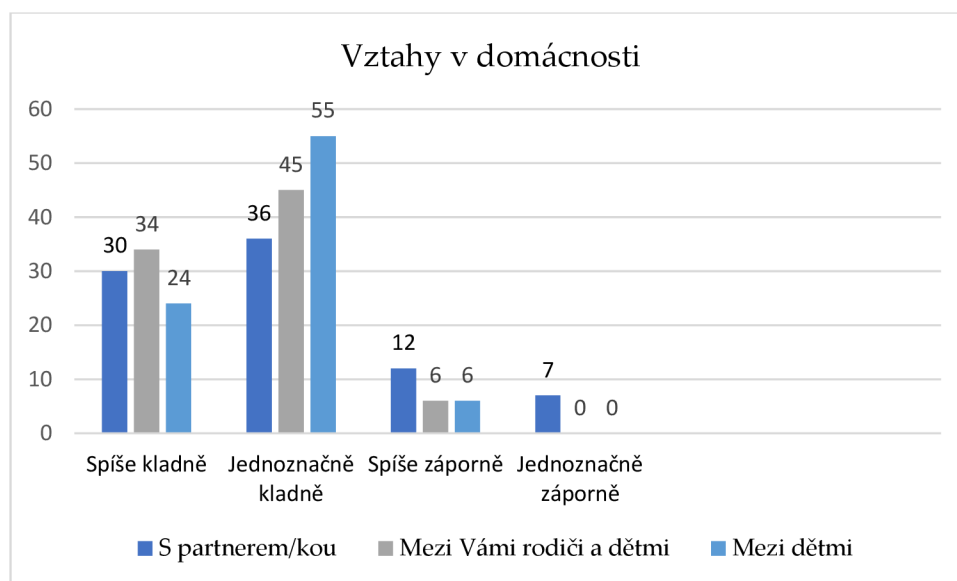
Graf 18: Vztahy mezi rodiči a dětmi

Vztahy mezi sourozenci hodnotí respondenti jako jednoznačně kladný nebo spíše kladný až v 92,9 %. Vysvětlují tento stav tím, že děti jsou na sobě více závislé, jelikož rodiče nemají tolik času věnovat se jednotlivě každému dítěti. Sourozenci si navzájem pomáhají s domácími i školními povinnostmi a jsou zvyklí se společně zabavit. Záporné vztahy mezi sourozenci jsou zaznamenány pouze z 7,1 . % a to podle odpovědi respondentů je způsobeno spolužitím sourozenců, kteří nemají stejné oba rodiče. Jedná se tedy o konflikty

mezi dětmi z minulého manželství/vztahu a nového svazku. U těchto dětí je zesílená rivalita a boj o místo v rodině.

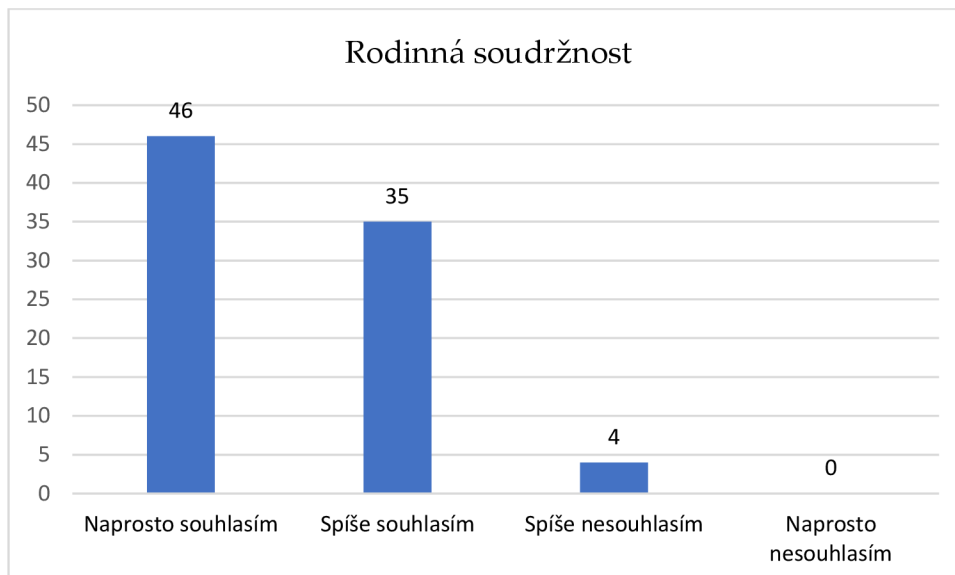
Graf 19: Vztahy mezi sourozenci

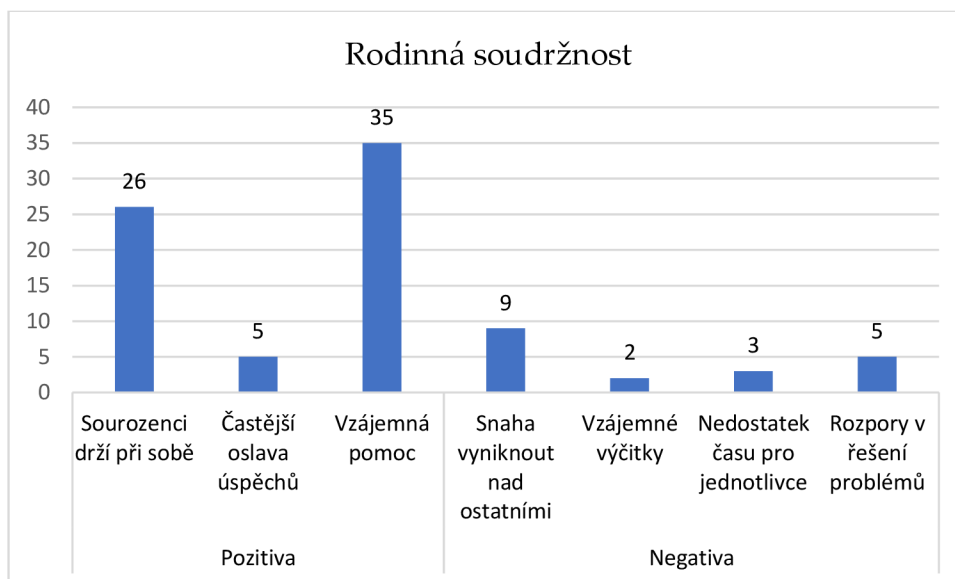
Graf 20: Vztahy v domácnosti

Ve většině případů respondenti souhlasí s tvrzením, že větší počet dětí je zdrojem rodinné soudržnosti (95,3 %). Respondenti vysvětlují tento stav důvody, kterými jsou vzájemné pomoc, častější oslavy úspěchů jednotlivých členů rodiny, různorodost členů domácnosti vede ke komickým situacím, silné citové pouta mezi členy... Pouze 4 respondenti s tímto tvrzením nesouhlasí a argumentují tím, že mezi dětmi je silná rivalita. Snaha ukázat svou výjimečnost vede k „neférové soutěži“ mezi sourozenci doprovázenou nejen hádkami,

ale také agresí. Rodiče musí občas eliminovat některé z dětí ve prospěch druhého, např. respondentka vypověděla, že když jedno z dětí jelo na školu v přírodě, tak druhému potomkovi nemohli koupit sportovní vybavení, co mu slíbili.

Graf 21: Rodinná soudržnost

Graf 22: Rodinná soudržnost – otevřená otázka

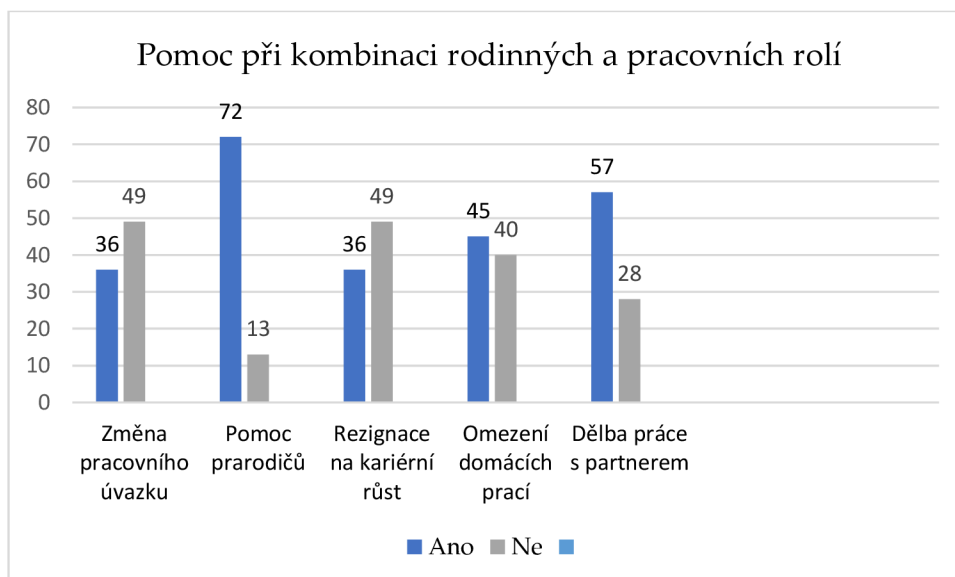
5.7.4 Kombinace pracovních a rodinných rolí

Rodiče se snaží zvládat rodinné a pracovní role, prostřednictvím pružné pracovní doby nebo změny pracovního úvazku, ale ne vždy je zaměstnavateli tato možnost nabízena. Jak již bylo zmíněno v teorii, ženy jsou často díky dětem diskriminovány pracovním

trhem. Zvládat obě role úspěšně se daří necelé polovině (47,1 %) respondentů a (42,4 %) partnerů. Přičemž, ale pouze 23,5 % respondentů si myslí, že více dětí nepřináší vážné problémy, se kterými by se pracovní i rodinné povinnosti nedali zvládnout. Značnou pomocí, jak zvládat oba typy rolí je podpora ze strany prarodičů a to v 84,7 % nebo dělba práce s partnerem v relativní četnosti 67,1 %. Za nejméně pomocné východisko označili respondenti změnu pracovního úvazku nebo rezignaci na kariérní růst (42,4 %).

Nejvyšší počet respondentů souhlasí s tím, že větší počet dětí někdy jde dohromady s pracovními povinnostmi, ale někdy přináší větší nebo menší problémy (68,2 %). S čímž souvisí tvrzení respondentů, že ve větší míře zvládají pracovní role, ale na úkor rodiny (20 %), stejný stav vidí i svých partnerů z 24,7 %.

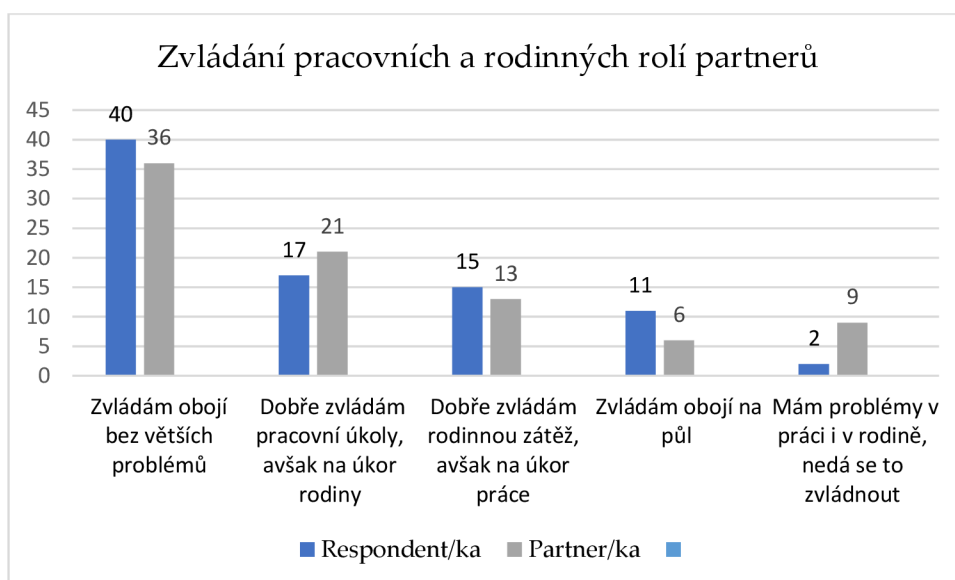
S tvrzením, že velký počet dětí znemožňuje plnění pracovních a rodinných povinností se ztotožňuje pouze 8,2 % respondentů, kteří zároveň souhlasí s tím, že mají problémy v rodině i práci a nedá se to zvládnout.

Graf 23: Pomoc při kombinaci rodinných a pracovních rolí:

Graf 24: Schopnost kombinovat pracovní a rodinné role

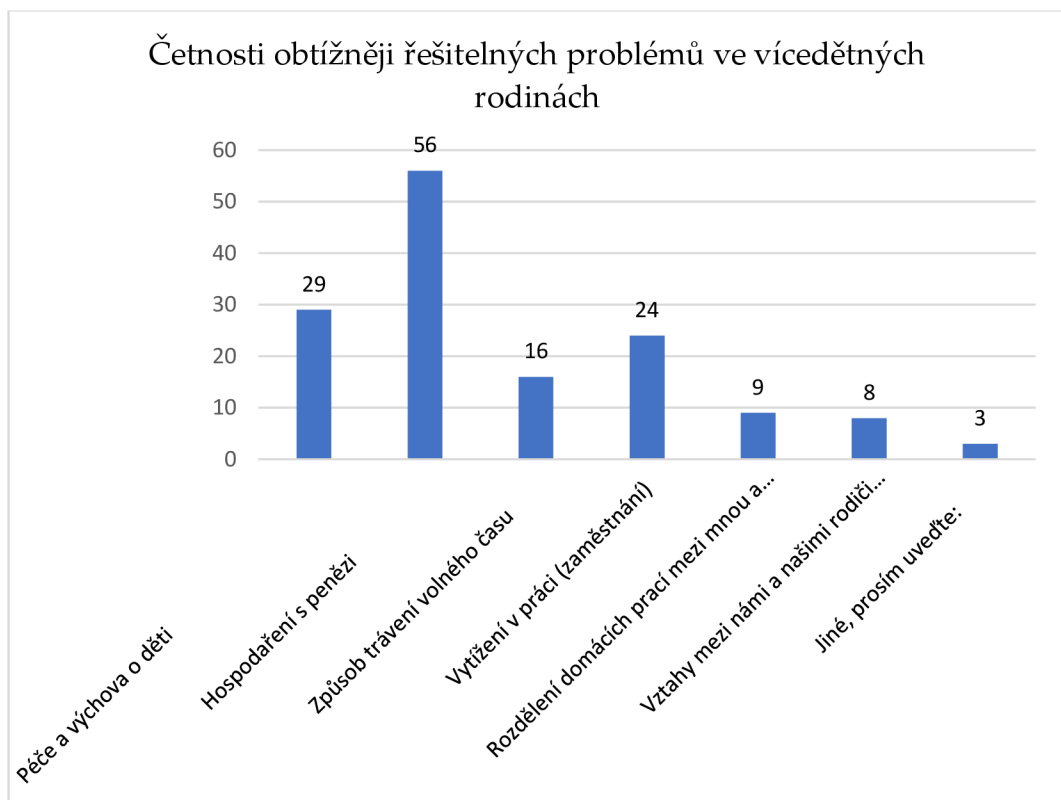
Graf 25: Zvládání pracovních a rodinných rolí partnerů

5.7.5 Rodinné problémy v kontextu vícedětnosti

U vícedětné rodiny se z mnoha důvodů objevují určité problémy častěji než u rodin s méně dětmi. Nejčastěji se jedná o problémy spojené s financemi (65,9 %) nebo péčí a výchovou o děti kvůli nedostatku času (34,1 %). Respondenti ve svých odpovědích uvedli, je náročné rozdělit spravedlivě čas mezi všechny děti a řešit jednotlivě jejich potřeby. Mezi jiné problémy, které respondenti uvedli, patří problémy mezi sourozenci nebo rozhodování, kterému z dětí v jeho různorodých potřebách vyhovět.

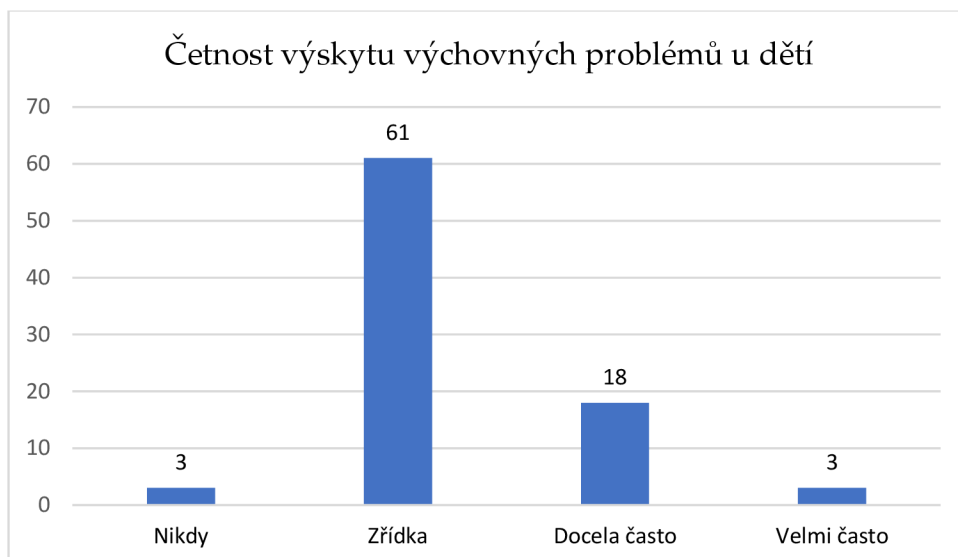
Obtížnost řešení problémů podle respondenta/ky	1 - Nejtěžně řešitelné; 5 - Nejsnáze řešitelné; 6 - Nemám v tomto problém					
	1	2	3	4	5	6
Péče a výchova o děti	1	4	25	21	23	11
Hospodaření s penězi	16	10	22	18	11	8
Způsob trávení volného času	8	7	18	17	13	22
Vytížení v práci (zaměstnání)	5	12	28	13	16	11
Rozdělení domácích prací mezi mnou a partnerem/partnerkou	12	7	19	18	24	5
Vztahy mezi námi a našimi rodiči (prarodiči dětí)	6	6	6	14	25	28

Tabulka 18: Rodinné problémy v kontextu vícedětnosti

Graf 26: Četnosti obtížněji řešitelných problémů ve vícedětných rodinách

Výchovné problémy u dětí jsou běžné, jak pro ménědětné, tak i vícedětné rodiny. Rozhodující je jejich intenzita a opakování po upozornění rodičů na nežádoucí chování. Otázkou je, nakolik se rodičům daří eliminovat kázeňské problémy svých dětí. V souboru se nevyskytují u dětí téměř žádné výchovné problémy, vypovědělo tak 75,3 % respondentů. Poměrně časté problematické chování u dětí bylo ve zbývajících 24,7 % uvedeno respondenty, které ve větší míře mají problémy i ve vztazích s partnerem a přiznali, že dětem nemůžou věnovat tolik času, kolik by bylo potřeba nebo si přáli.

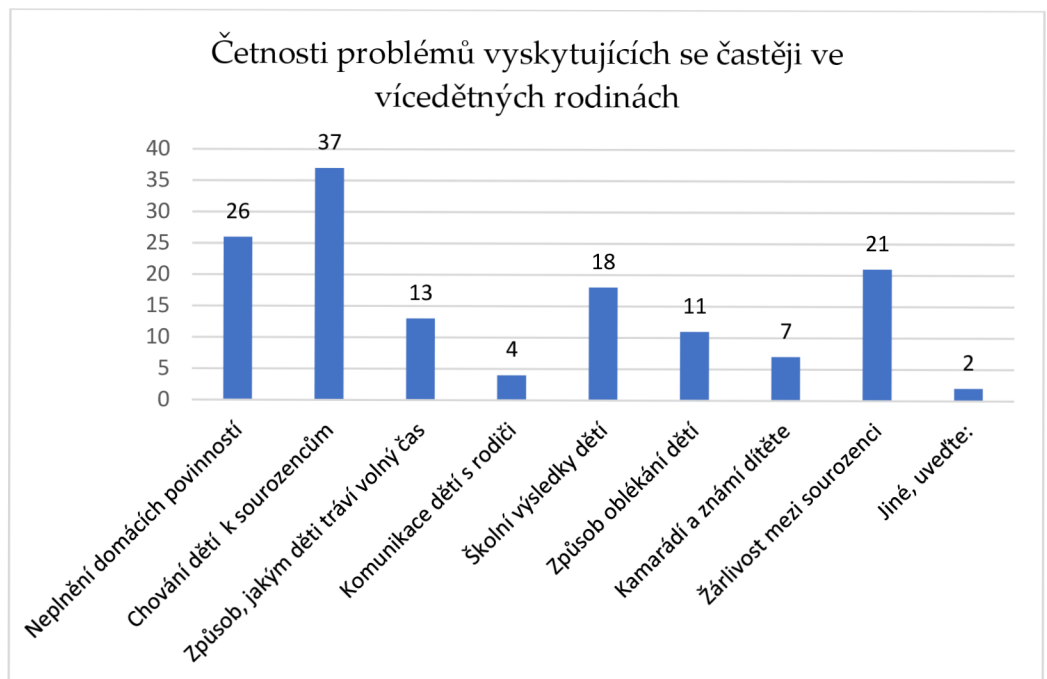
Graf 27: Četnost výskytu výchovných problémů u dětí

Mezi nejhůře řešitelné problémy na škále 1-6, řadí respondenti neplnění domácích úkolů, chování k sourozencům nebo školní výsledky. Za bezproblémové oblasti považují respondenti způsob oblékání dětí nebo kamarády a známé dítěte.

Obtížnost řešení problémů podle respondenta/ky	1- Nejhůře řešitelné; 5 - Nejsnáze řešitelné; 6 - Nemám v tomto problém					
	1	2	3	4	5	6
Neplnění domácích úkolů	9	12	21	21	14	8
Chování dětí k sourozencům	5	7	23	18	20	2
Způsob, jakým děti tráví volný čas	3	8	17	19	15	23
Komunikace dětí s námi rodiči, jejich chování k nám	4	2	18	17	22	22

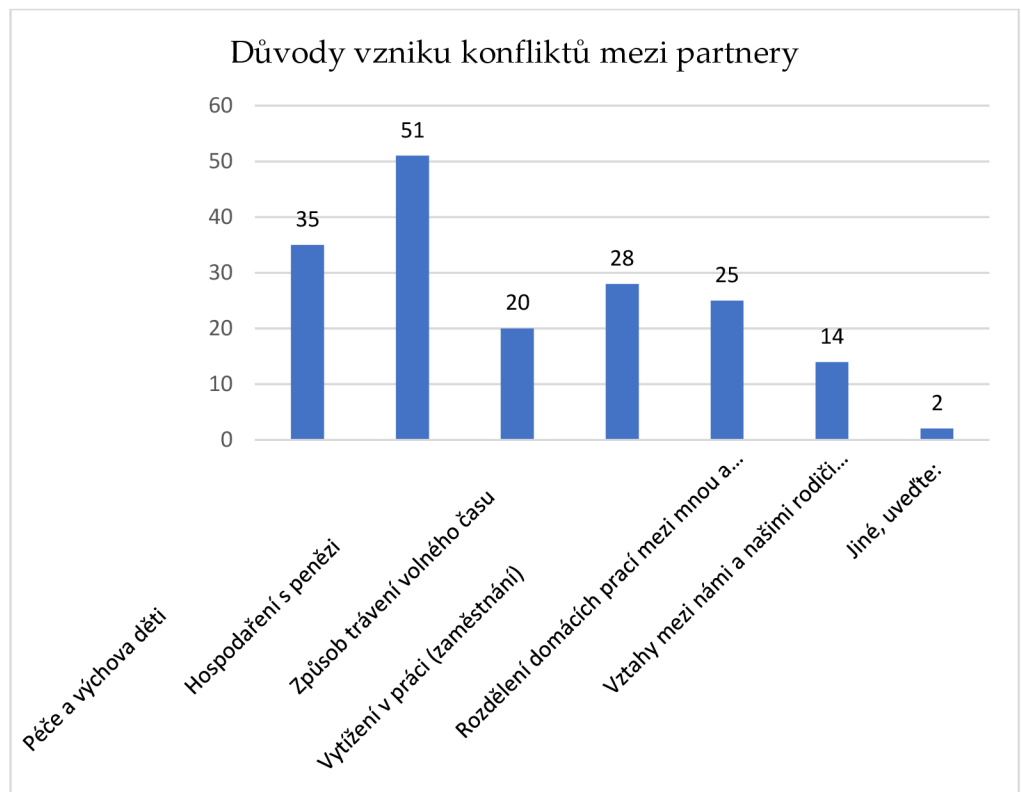
Školní výsledky dětí	5	6	14	24	23	13
Způsob oblékání dětí	0	7	11	20	16	31
Kamarádi a známí dítěte	1	4	12	15	23	30
Žárlivost mezi sourozenci	6	14	19	18	14	14

Tabulka 19: Rodinné problémy v kontextu vícedětnosti mezi rodiči a dětmi

Graf 28: Četnosti problémů vyskytujících se častěji ve vícedětných rodinách

Nejčastější konflikty mezi rodiči a dětmi plynou z chování dětí k sourozencům (43,5 %) s čímž souvisí také žárlivost mezi sourozenci (24,7 %). Významné místo zastává také neplnění domácích povinností (30,6 %) a školní výsledky dětí (21,2 %).

Graf 29: Důvody vzniku konfliktů mezi partnery

Konflikty mezi dětmi a rodiči v mnoha případech vedou k nedorozuměním mezi samotnými partnery. Napětí mezi partnery vytváří tíživá otázka finanční stránky rodiny až v 60 % nebo péče a výchova o děti (41,2 %). U zde zmiňované otázky se vyjadřovali také respondenti, kteří současně s partnerem nežijí, ale zhodnotili, jaká je jejich současná situace s partnerem, kvůli čemu vznikají mezi nimi konflikty i na „dálku“. Rozpor u hospodaření s penězi vyplývá také ze situace, kdy jeden z rodičů platí alimony na děti, ale již neví, jak je s jeho penězi nakládáno. Mezi jiné další problémy uvedli respondenti nedostatek času pro partnerský život.

Diskuse

Po narození třetího dítěte v rodině se mění určité podmínky a pravidla, která se projevují konkrétně v základních oblastech lidského soužití. První významnou oblastí je ekonomická stránka rodinného rozpočtu. Přestože respondenti v nadpoloviční míře souhlasí s tvrzením, že větší počet dětí nepřináší pouze finanční těžkosti, ale také výhody, (popřípadě nepřináší téměř žádné těžkosti) nemohou popřít vyšší výdajovou stránku domácnosti. Kromě základních životních potřeb se jedná ve větší míře o úpravu bytových podmínek (zajištění soukromí a dostatečného volného prostoru pro každé z dětí), pořízení oblečení, obuvi, volnočasového i školního vybavení. Výzkum ukázal, že téměř polovina respondentů splácí úvěr, nejčastěji ve spojitosti s bydlením, aby mohli zajistit všem členům rodiny náležitě životní podmínky. Rodiny se čtyřmi a více dětmi se potýkají také s kapacitními problémy, např. respondenti zmínili, že byli nuceni koupit větší auto kvůli nedostatku místa nebo mají problémy s podílením se na volnočasových aktivitách z důvodu velkého rodinného počtu. Na rodiny s více dětmi není brán velký zřetel ani na výletních okruzích (např. zámku, muzeu...), památkové instituce nabízí rodinnou slevu pro rodiny s dvěma dětmi, v ojedinělých případech se třemi nezletilými osobami. Až 70 % respondentů, kteří přiznali, že mají finanční problémy, omezují rodinné výlety a rekreace nebo volnočasové aktivity ze zvýše zmiňovaných důvodů. Kromě rodičů, kteří uvedli, že mají občasné nebo stále potíže s hrazením výdajů na úkor příjmů, necelých 13 % vypovědělo, že situace s více dětmi je zvladatelná a nepocítují výrazné finanční ztráty. Občasné finanční nedostatky vznikají ve většině případů v konkrétních obdobích, jako je např. začátek školního roku, kdy je nutné děti vybavit do školních i mimoškolních zařízení nebo uhradit zájmové kroužky.

Mezi další neméně významnou oblast se řadí pracovní uplatnění a zvládání kombinovat pracovní a rodinné role. Primárním cílem rodičů je získat zaměstnání v takovém pracovním prostředí, které bude dostatečně výdělečné, ale zároveň nebude časově náročné skrze dlouhé směny. Až polovina respondentů vypověděla, že

nezvládají péči o rodinu natolik, jak by si přáli. Mezi neproblematičtější pracovní uplatnění se řadí práce v třísměnném továrním provozu, nemocničním nebo pečovatelském prostředí. Rodiče se v takových situacích nejčastěji spoléhají na pomoc prarodičů, a to až z 85 %. Dělbá práce s partnerem pomáhá rodičům udržovat harmonickou domácnost až z 67,1 %. V domácnosti rodičů, kteří nemají možnost zkoordinovat čas s partnerem, tak aby střídavě mohli pečovat o děti je pomoc prarodičů intenzivnější než v jiných rodinách. Kromě toho se od určitého věku do péče o mladší děti zapojují starší sourozenci (47,1 % respondentů vychovává děti k vzájemné pomoci, péči o sourozence). Starost o domácnost nebo péče o členy rodiny ovlivňuje nejen spokojenost jejich příslušníků, ale také celkové vztahové klima v rodině. Většina respondentů hodnotí rodinnou soudržnost v souvislosti s větším počtem dětí pozitivně (pouze necelých 5 % rodičů s tímto tvrzením nesouhlasilo). Za nejčastější pozitiva soudržnosti respondenti označili vzájemnou pomoc, se kterou rodiče počítají i v budoucnu až ve stáří nebudou schopni zvládat všechny činnosti. Mezi další benefit vícedětnosti řadí rodiče vzájemnou podporu mezi sourozenci v domácním i jiném prostředí, v případě potřeby se v menší míře mohou spolehnout také na pomoc starších sourozenců mladším dětem s úkoly a školními povinnostmi (téměř 13 %). Naopak za negativní důsledky vícedětnosti respondenti ve větší míře označili vzájemnou rivalitu mezi sourozenci, snahu vyniknout nad ostatními nebo omezování času starších dětí kvůli hlídání sourozenců. Vícedětnost má podle respondentů pozitivní vliv také na partnerské vztahy (77,6 %). Nejčastěji se jedná o silnou partnerskou sounáležitost nebo emocionální podporu. Rodiče považují čas trávený s dětmi a péči o ně za smysl naplnění života. Je běžné, že současně i v partnerských vztazích dochází občasně k hádkám, které plynou z neshod ohledně výdajové stránky domácnosti nebo trávení volného času (23,5 %).

K občasným rodinným problémům dochází v každé domácnosti bez závislosti na počtu dětí. Snahou výzkumu bylo odpověd' mimo jiné na otázku, zda se ve vícedětných rodinách objevují problémy, které nemají takovou intenzitu v domácnostech s méně dětmi. Podle respondentů s narozením třetího, popřípadě dalšího dítěte se přirozeně zvyšují problémy pokrýt všechny náklady na úkor příjmů

nebo věnovat všem dětem dostatečnou péči, jak již bylo zmíněno na začátku. Přesto podle rodičů nenarůstají nežádoucí jevy v chování potomků, ani jiné patologické jevy, čímž se zabývala řada výzkumů. Kromě žárlivosti dětí a vzájemnému chování mezi sourozenci považují respondenti za stěžejní kontrolovat, zda děti splnily všechny školní povinnosti a pečlivě se připravily na výuku, což opět navazuje na nedostatek volného času.

Závěr

Založení rodiny a výchově dětí v postmoderní společnosti předchází specifitější volba partnera, než tomu bylo kdykoliv předtím. Zvyšují se nároky ve vztahové oblasti. Partneri si přejí mít vztah volně přístupný novým možnostem, být schopni seberealizovat se v partnerských vztazích a pociťovat i nadále v určité míře nezávislost (Možný,1990). Doba hledání ideálního partnera pro založení rodiny a výchovy dětí se prodlužuje v závislosti s pracovními povinnostmi, studiem nebo vlivem současného životního stylu. Tím, že se věk prvorodiček zvyšuje vlivem zde zmiňovaných okolností, tím významně klesá možnost vychovávat větší počet dětí neboli mít „velkou rodinu“.

Výzkumné šetření prokázalo, že lidé, kteří mají více dětí, žijí ve šťastném partnerském vztahu (téměř 93 %), pouze velmi malá část rodičů žila odděleně. Podle výpovědí respondentů jednoznačně převažuje pozitivní vliv vícedětnosti v konkrétních oblastech, jako je soudržnost v rodinných vztazích, nebo vize do budoucna, kdy se péče rodičům vrátí prostřednictvím svých dětí. Respondenti současně předpokládají, že jejich děti si budou přát stejně početnou rodinu, ve které žili doposud. Z rodičů se stanou mnohonásobnými prarodiči, což je další životní etapou, která sebou přinese pozitivní vliv na duševní zdraví a aktivní stáří.

Samozřejmě nelze opomenout také stěžejní podmínky vícedětného rodinného života. Podle respondentů jsou to z větší části překážky, které lze někdy snadněji někdy hůře překonat, zvláště po finanční stránce. Na jednu stranu, čím jsou děti starší, stávají se samostatnějšími, ale zároveň se jejich potřeby stávají specifitějšími. Jelikož nelze ve všech směrech dětem vyhovět, mohou vznikat konfliktní situace mezi rodiči a dětmi nebo mezi sourozenci. Nicméně podle respondentů se nejedná o stav, který by nějak výrazně narušoval rodinné klima.

Cílem výzkumu bylo zjistit jaké výhody a nevýhody spojují rodiny s třemi a více dětmi. Co považují „velké rodiny“ za pozitivní a negativní stránky vícedětnosti. Prostřednictvím kvantitativního sběru dat se podařilo vyvodit, jaké problémy vícedětné rodiny

považují za nejobtížnější, a které naopak téměř nepocítují. Rodiny ve větší míře zodpověděly, že je situace i přes negativní stránky vícedětnosti zvladatelná. Zajímavou otázkou je tedy, zda pokles vícedětných domácností souvisí s kariérní dráhou, popřípadě zdravotním stavem rodičů, nebo je zapříčiněna obavou z neschopnosti zabezpečit rodinu. V neposlední řadě se může jednat také o vizi pohodlnějšího života partnerů.

Seznam použitých zdrojů

- [1] Aktualizovaná koncepce rodinné politiky. Revue pro sociální politiku a výzkum. 2019. Dostupné z: <https://socialnopolitika.eu/2019/09/aktualizovana-koncepce-rodinne-politiky-29-kvetna-2019/>
- [2] BIČÁKOVÁ, Alena a Klára KALÍŠKOVÁ. *Od mateřství k nezaměstnanosti: postavení žen s malými dětmi na trhu práce*. Praha: Národohospodářský ústav AV ČR, 2015. Studie (Institut pro demokracii a ekonomickou analýzu).
- [3] Český statistický úřad. Dostupné z: <https://www.czso.cz/>
- [4] FUČÍK, Petr a Beatrice CHROMKOVÁ MANEA. *Rodičovské dráhy. Dvacet let vývoje české porodnosti v sociologické perspektivě*. Brno: Masarykova univerzita, 2014.
- [5] HASMANOVÁ MARHÁNKOVÁ, Jaroslava a Martina ŠTÍPKOVÁ. *Prarodičovství v současné české společnosti*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2018. Sociologické aktuality.
- [6] HÖHNE, Sylva. *Podpora rodin s dětmi a vliv peněžních transferů na formu rodinného soužití* [online]. 2008. Dostupné z: https://katalog.vupsv.cz/Fulltext/vz_256.pdf
- [7] HÖHNE, Sylva, Věra KUCHAROVÁ a Jana PALONCYOVÁ. *Rodiny s dětmi v České republice: Sociodemografická struktura, finanční a materiální podmínky*. Praha: VÚPSV, 2016. Dostupné z: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_416.pdf
- [8] Jak si půjčují české domácnosti. *Statistika & My: Magazín českého statistického úřadu*. Dostupné z: <https://www.statistikaamy.cz/2021/06/17/jak-si-pujcuji-ceske-domacnosti>
- [9] KUCHAROVÁ, Věra, Jana BARVÍKOVÁ, Sylva HÖHNE, Kristýna JANUROVÁ, Olga NEŠPOROVÁ, Jana PALONCYOVÁ, Kamila SVOBODOVÁ a Lucie VIDOVIČOVÁ. *Česká rodina na*

počátku 21. století: životní podmínky, vztahy a potřeby. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON) a VÚPSV, 2019.

[10] KUCHAROVÁ, Věra, Sylva HÖHNE, Olga NEŠPOROVÁ, Jana PALONCYOVÁ a Jana BARVÍKOVÁ. *Rodiny se třemi a více dětmi*. Praha: VÚPSV, 2019. Dostupné z: https://katalog.vupsv.cz/Fulltext/vz_460.pdf

[11] Ministerstvo práce a sociálních věcí [online]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/>

[12] MITCHELL, Eva a Dana HAMPLOVÁ (eds.). *Kdo se (po)stará? Dítě mezi rodinou, státem a trhem*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2012.

[13] MOŽNÝ, Ivo. *Rodina a společnost*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2006.

[14] MOŽNÝ, Ivo. *Moderní rodina: (mýty a skutečnosti)*. Brno: Blok, 1990.

[15] SC&C: *market research*. Dostupné z: <https://scac.cz/>

[16] SURYNEK, Alois, Růžena KOMÁRKOVÁ a Eva KAŠPAROVÁ. *Základy sociologického výzkumu*. Praha: Management Press, 2001.

Seznam grafů

Graf 1: Složení respondentů podle pohlaví	49
Graf 2: Počet dětí respondenta/ky	50
Graf 3: Složení domácnosti respondenta/ky	50
Graf 4: Pracovní úvazek respondenta/ky	52
Graf 5: Pracovní úvazek partnera/ky	53
Graf 6: Využívání pružné pracovní doby respondentem/kou	53
Graf 7: Využívání pružné pracovní doby partnerem/kou	54
Graf 8: Finanční situace – volná odpověď	55
Graf 9: Finanční stránka rodiny	56
Graf 10: Příjmová a výdajová stránka domácnosti	56
Graf 11: Příjmová a výdajová stránka domácnosti	57
Graf 12: Četnosti důležitosti finančních problémů	57
Graf 13: Pomoc při řešení nedostatečných příjmů	58
Graf 14: Sociální dávky	58
Graf 15: Omezování výdajů	59
Graf 16: Pomoc při péči o děti	60
Graf 17: Partnerské vztahy	61
Graf 18: Vztahy mezi rodiči a dětmi	62
Graf 19: Vztahy mezi sourozenci	63
Graf 20: Vztahy v domácnosti	63
Graf 21: Rodinná soudržnost	64
Graf 22: Rodinná soudržnost – otevřená otázka	64
Graf 23: Pomoc při kombinaci rodinných a pracovních rolí:	65
Graf 24: Schopnost kombinovat pracovní a rodinné role	66
Graf 25: Zvládnutí pracovních a rodinných rolí partnerů	66
Graf 26: Četnosti obtížněji řešitelných problémů ve vícedětných rodinách	68
Graf 27: Četnost výskytu výchovných problémů u dětí	69
Graf 28: Četnosti problémů vyskytujících se častěji ve vícedětných rodinách :	70
Graf 29: Důvody vzniku konfliktů mezi partnery	71

Seznam tabulek

Tabulka 1: Výše přídavku na dítě od července 2021	15
Tabulka 2: Daňové zvýhodnění na dítě 2021.....	16
Tabulka 3: Počet dětí v domácnosti podle Sčítání lidu ve vybraných letech.....	19
Tabulka 4: Počet dětí v domácnosti podle Sčítání lidu 2021	19
Tabulka 5: Kterých benefitů (výhod) „vícedětnosti“ si rodiče nejvíce cení?_1	32
Tabulka 6: Které problémy považují rodiče za nejtěživější?_1	33
Tabulka 7: Jakými způsoby zajišťují rodiče fungování rodiny?_1 ..	34
Tabulka 8: Jakými způsoby kombinují rodinné a pracovní povinnosti?_1	35
Tabulka 9: Jak se liší situace rodin (viz VO 1 a 2) z hlediska jejich kompozice (úplné/neúplné), vzdělání rodičů, počtu ekonomicky aktivních členů a počtu dětí?_1	39
Tabulka 10: Kterých benefitů „vícedětnosti“ si rodiče nejvíce cení?_2	42
Tabulka 11: Které problémy považují rodiče za nejtěživější?_2.....	44
Tabulka 12: Jakými způsoby zajišťují rodiče fungování rodiny?_2	45
Tabulka 13: Jakými způsoby kombinují rodinné a pracovní povinnosti?_2	45
Tabulka 14: Jak se liší situace rodin (viz VO 1 a 2) z hlediska jejich kompozice (úplné/neúplné), vzdělání rodičů, počtu ekonomicky aktivních členů a počtu dětí?_2	46
Tabulka 15: Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů/ partnerů ...	51
Tabulka 16: Zaměstnání respondentů/partnerů	52
Tabulka 17: Péče a výchova o děti.....	60
Tabulka 18: Rodinné problémy v kontextu vícedětnosti	67
Tabulka 19: Rodinné problémy v kontextu vícedětnosti mezi rodiči a dětmi.....	70

Příloha

Vážená paní, vážený pane,

jsem studentka sociologie a andragogiky na Univerzitě Palackého v Olomouci a obracím se na Vás s prosbou o vyplnění otázek výzkumu týkajícího se života se třemi a více dětmi. Cílem výzkumu je objasnit jaké výhody a nevýhody obnáší „velká rodina“ a s jakými problémy se její členové musí v běžném životě vypořádávat.

Ujišťuji Vás, že veškeré informace budou **zcela anonymní** a budou sloužit pouze pro výzkumné účely. Prosím Vás o odevzdání dotazníku do 10. 2. 2022 na Prodejnu Pleas v Uherském Hradišti (případně na jiné místo podle telefonické domluvy).

Předem děkuji za Vaši ochotu a zájem!

Jméno: Adéla Hrušková

Vedoucí diplomové práce: doc. PhDr. Dana Sýkorová, Ph.D.

Kontakt: tel.: +420 774 062 446 email: adela.h@email.cz

Kontakt KSA: Katedra sociologie, andragogiky a kulturní antropologie. Univerzita Palackého v Olomouci tř. Svobody 686/26 779 00 Olomouc

Kontakt na sekretariát KSA: tel.:+420 585 633 499

email: lucie.podstatova@upol.cz

Instrukce k vyplnění dotazníku: Není-li uvedeno jinak, zvolte prosím jednu odpověď. U volných/otevřených otázek napište krátkou odpověď.

Na úvod Vás prosím o několik základních informací. Označte variantu, která se Vás týká.

1) Jste:

- a) Muž b) Žena

2) Uveďte prosím, kolik máte dětí?

- a) 3 b) 4 c) 5 a více dětí

3) Kdo tvoří Vaši domácnost, kromě Vás tvoří domácnost?

Je možné označit více odpovědí:

a) Manžel/manželka (partner/partnerka)

b) Prarodiče

c) Jiní rodinní příslušníci (např. strýc/teta s rodinou...)

d) Nikdo, žiji sám/sama s dětmi

4) Prosím odpovězte na otázky a odpověď zaznačte symbolem – konkrétně, např. křížkem X v příslušném políčku:

	Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?	Jaké je nejvyšší dosažené vzdělání Vašeho partnera/partnerky?
Základní		
Střední bez maturity, vyučen/a		
Střední s maturitou		
Vysokoškolské		
Netýká se mě, nemám partnera/partnerku		

5) Prosím odpovězte na otázky a odpověď zaznačte symbolem – konkrétně, např. křížkem X v příslušném políčku:

	Jste:	Váš partner/ka je:
Zaměstnanec		
Osoba samostatně výdělečně činná		
Osoba na mateřské/rodičovské dovolené		
Nezaměstnaná/ý		
Jiné, uveďte:		
Netýká se mě, nemám partnera/partnerku		

6) Prosím odpovězte na otázky a odpověď zaznačte symbolem – konkrétně, např. křížkem X v příslušném políčku, popřípadě odpovězte:

	Pracujete na plný úvazek nebo na částečný?	Váš partner/ka pracuje na plný úvazek nebo částečný?
Plný úvazek		
Částečný úvazek, pracuji na hodin v týdnu		

Netýká se mě, nemám partnera/partnerku		
--	--	--

7) Prosím odpovězte na otázky a odpověď označte symbolem – konkrétně, např. křížkem X v příslušném políčku:

Využíváte pružné pracovní doby (volíte si začátek/konec pracovní doby)?

Vy	Váš partner/partnerka
a) Ano	a) Ano
b) Ne	b) Ne
c) V mé práci to nejde	c) V partnerově/partnerčině práci to nejde
d) Netýká se mě (jsem na mateřské/otcovské, rodičovské, nezaměstnaný/á apod.)	d) Netýká se (je na mateřské/otcovské, rodičovské, nezaměstnaný/á apod.)
	Nemám partnera/partnerku

Finanční situace rodiny

8) Co si první představíte pod finanční situací vícedětné rodiny?

9) To, že máte více dětí, přináší Vaší rodině finanční těžkosti nebo finanční výhody?

- a) Rozhodně finanční těžkosti
- b) Spíše finanční těžkosti
- c) Těžkosti i výhody
- d) Spíše výhody
- e) Rozhodně výhody

10) Je možné, že musíte řešit také finanční problémy. Prosím, vyberte z následujících možností tři problémy, které Vás nejvíce tíží, a seřaďte je podle jejich závažnosti, náročnosti řešení:

Finanční problémy	1. místo	2. místo	3. místo
a) Hrazení volnočasových aktivit dětí (zájmových kroužků apod.)			
b) Hrazení nezbytných životních potřeb domácnosti, tj. strava,			

hygienické potřeby, léčebné přípravky...			
c) Splácení úvěru/půjčky			
d) Pořízení oblečení, obuvi dětem			
e) Jiné, uveďte:			

11) Když vezmete v úvahu výdaje vaší rodiny, jaké jsou vzhledem k Vaším příjmům ?

- a) Příjmy jsou dostačující na pokrytí výdajů
- b) Někdy máme potíže pokrýt výdaje
- c) Příjmy jsou vzhledem k výdajům nedostatečné

12) Jestliže Vám příjmy ze zaměstnání nestačí, co/kdo Vám pomáhá?

- a) Doplnkový příjem – další pracovní úvazek, brigáda apod.
- b) Omezování výdajů – na čem nejvíce šetříte?

c) Sociální dávky, jaké:

Péče a výchova o děti

13) V čem si myslíte, že je výhodné mít větší počet dětí z hlediska jejich výchovy? Zvažte prosím následující možnosti a u každé zhodnoťte, „jak moc“ je v této oblasti větší počet dětí přínosný – je výhodou.

Preference ve výchově	1– Nejméně přínosný; 5 – Nejvíce přínosný				
Výchova dětí ke skromnosti	1	2	3	4	5
Výchova dětí k pracovitosti	1	2	3	4	5
Výchova dětí k vzájemné pomoci	1	2	3	4	5
Výchova dětí k vzájemnému učení mezi sourozenci	1	2	3	4	5

Výchova dětí k péči o mladší sourozence	1	2	3	4	5
---	---	---	---	---	---

14) Co se týče péče o děti, jak to řešíte – kdo Vám pomáhá?

Odpovězte prosím „ Ano // NE //“ na následující otázky vztahující se k péči o děti. Odpověď zakroužkujte:

Sám/sama či s partnerem/ partnerkou – nikdo nám nepomáhá	Ano	Ne
Starší sourozenci se postarají o mladší děti	Ano	Ne
Prarodiče	Ano	Ne
Kamarádi, přátelé, sousedé	Ano	Ne
Využíváme placené služby (hlídání dětí, doprovod dětí do kroužku apod.)	Ano	Ne
Jiné, uveďte:.....		

Podtrhněte prosím v tabulce alternativu, která Vám nejvíce pomáhá usnadňovat péči o děti.

Vztahy v rodině

15) To, že máte více dětí, ovlivňuje nějak partnerské a rodinné vztahy?

A/ s partnerem/partnerkou?

- a) Jednoznačně kladně
- b) Spíše kladně
- c) Spíše záporně
- d) Jednoznačně záporně

Můžete prosím upřesnit, v čem konkrétně vidíte pozitiva nebo negativa?

B/ vztahy mezi dětmi

- a) Jednoznačně kladně

- b) Spíše kladně
- c) Spíše záporně
- d) Jednoznačně záporně

Můžete prosím upřesnit, v čem konkrétně vidíte pozitiva nebo negativa?

C/ mezi Vámi rodiči a Vašimi dětmi?

- a) Jednoznačně kladně
- b) Spíše kladně
- c) Spíše záporně
- d) Jednoznačně záporně

Můžete prosím upřesnit, v čem konkrétně vidíte pozitiva nebo negativa?

16) Někdy se tvrdí, že větší počet dětí „stmeluje rodinu, že rodina drží více pohromadě“. Jaká je Vaše zkušenost – souhlasíte nebo nesouhlasíte s tímto tvrzením?

- a) Naprosto souhlasím
- b) Spíše souhlasím
- c) Spíše nesouhlasím
- d) Naprosto nesouhlasím

Byl/a byste tak laskav/a vysvětlil/a, proč si to myslíte?

17) Nezřídka slyšíme, že větší počet dětí přináší problémy se zvládáním pracovních povinností, že rodina a práce „nejdou dohromady“. Co Vy na to?

- a) Nejde to dohromady, větší počet dětí přináší velké problémy
- b) Někdy to jde dohromady, někdy ne, někdy jsou s tím spojené větší, jindy menší problémy
- c) Jde to dohromady, větší počet dětí nepřináší v žádné velké problémy

18) A Jak se Vám daří zvládat pracovní a rodinné povinnosti?

- a) Zvládám obojí bez větších problémů
- b) Dobře zvládám pracovní úkoly, avšak na úkor rodiny
- c) Dobře zvládám rodinnou zátěž, avšak na úkor práce
- d) Zvládám obojí na půl
- e) Mám problémy v práci i v rodině, nedá se to zvládnout

19) Nakolik se, podle Vás, daří zvládat pracovní a rodinné role Vašemu partnerovi/partnerce?

- a) Zvládá obojí bez větších problémů
- b) Dobře zvládá pracovní úkoly, avšak na úkor rodiny
- c) Dobře zvládá rodinnou zátěž, avšak na úkor práce
- d) Zvládá obojí na půl
- e) Má problémy v práci i v rodině, nedá se to zvládnout

20) Co nebo kdo Vám pomáhá kombinovat pracovní a rodinné povinnosti?

Vyberte prosím odpověď Ano/Ne a zakroužkujte....

1. Změna pracovního úvazku	Ano	Ne
2. Pomoc prarodičů	Ano	Ne
3. Omezení domácích prací	Ano	Ne

4. Dělbá práce s partnerem	Ano	Ne
5. Rezignace na kariérní růst	Ano	Ne
Jiné, uveďte:		

Podtrhněte prosím alternativu, která Vám nejvíce pomáhá kombinovat pracovní a rodinné povinnosti.

Rodinné problémy v kontextu vícedětnosti

21) V mnoha rodinách se rodiče potýkají s nejrůznějšími problémy i v jiných oblastech. Jak je to u Vás, jak moc je řešení problémů v následujících oblastech pro Vás obtížné?

Zhodnoťte, na škále od 1 (nejhůře řešitelné) do 5 (nejsnáze řešitelné) – zakroužkujte, prosím:

Obtížnost řešení problémů	1 - Nejhůře řešitelné; 5 - Nejsnáze řešitelné; 6 - Nemám v tom problém					
	1	2	3	4	5	6
Péče a výchova o děti						
Hospodaření s penězi						
Způsob trávení volného času						
Vytížení v práci (zaměstnání)						
Rozdělení domácích prací mezi mnou a partnerem/partnerkou						
Vztahy mezi námi a našimi rodiči (prarodiči dětí)						
Jiné, prosím uveďte:						

Které z Vámi označených problémů se obtížněji řeší právě kvůli většímu počtu dětí?

Prosím podtrhněte problém/y, které považujete za hůře řešitelné kvůli většímu počtu dětí.

22) Nezřídká dochází ke konfliktům mezi rodiči a dětmi. Ve kterých oblastech musíte řešit problémy Vy se svými dětmi?

Zhodnoťte, na škále 1-5, které problémy jsou nejvýraznější, nejobtížněji řešitelné: od 1 – nejvýraznější, nejobtížněji řešitelné po 5 – žádné nebo jen malé problémy, snadno řešitelné, 6 –nemám v tomto problém:

Obtížnost řešení problémů	1 - Nejhůře řešitelné; 5 - Nejsnáze řešitelné; 6 - Nemám v tomto problém					
Neplnění domácích úkolů	1	2	3	4	5	6
Chování dětí k sourozencům	1	2	3	4	5	6
Způsob, jakým děti tráví volný čas	1	2	3	4	5	6
Komunikace dětí s námi rodiči, jejich chování k nám	1	2	3	4	5	6
Školní výsledky dětí	1	2	3	4	5	6
Způsob oblékání dětí	1	2	3	4	5	6
Kamarádi a známí dítěte	1	2	3	4	5	6
Žárlivost mezi sourozenci	1	2	3	4	5	6

Myslíte si, že některé z těchto problémů jsou ve Vaší rodině větší než v rodinách s jedním nebo dvěma dětmi?

Podtrhněte prosím alternativu, o které si myslíte, že se u Vás vyskytuje vícrát než v rodinách s jedním nebo dvěma dětmi.

23) Pokud se ve Vaší rodině vyskytují výchovné problémy u dětí, jak často?

- a) Nikdy
- b) Zřídka
- c) Docela často
- d) Velmi často

24) V každém partnerství se objeví napětí, dojde k hádce. Co je u Vás nejčastějším zdrojem konfliktu mezi Vámi a partnerem/partnerkou: Označte prosím tři nejčastější – zakroužkujte:

- a) Péče a výchova dětí
- b) Hospodaření s penězi
- c) Způsob trávení volného času
- d) Vytížení v práci (zaměstnání)
- e) Rozdělení domácích prací mezi mnou a partnerem/partnerkou
- f) Vztahy mezi námi a našimi rodiči (prarodiči dětí)
- g) Jiné, prosím uveďte:

Ještě jednou děkuji za Váš čas a zájem podílet se na výzkumném šetření. V případě zájmu zveřejním výsledky výzkumu prostřednictvím mailu. Přeji hezký den.